

Leerstijlen, het bouwen aan een strategie

Op welke manier kunnen de leerstijlen uit de publicatie 'Op je hurken in de klas' (2007) op school K. te H. inzichtelijk worden gemaakt voor de leerkracht?

Naam:
Studentnummer:
Opleiding:
Onderzoeksbegeleidster :
Datum:

Kim Visser
2066970
Fontys OSO. Master - SEN cluster 3-4
Anouk Middelkoop- van Erp
Juni 2011

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Samenvatting.....	4
Leeswijzer van Publicatie:	6
Inleiding	9
 Hoofdstuk 1 Aanleiding.....	 11
1.1. Inleiding	11
1.2. Huidige situatie	12
1.3 Gewenste situatie	12
1.4 Doelstelling	12
1.5 Onderzoeksvraag	13
1.6 Deelvragen	13
1.7 Samenvatting.....	13
 Hoofdstuk 2 Theoretisch kader	 14
2.1 Inleiding	14
2.2 Wat is constructivistisch leren en een ontwikkelingsgerichte benadering?	14
2.3 De ZML doelgroep en constructivistische leren.....	17
2.4 De leerstijlen van ZML leerlingen.....	20
2.5 Samenvatting.....	20
 Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie.....	 22
3.1 Inleiding	22
3.2 Onderzoeksgroep	22
3.3 Betrouwbaarheid	22
3.4 Validiteit.....	23
3.5 Opzet van het onderzoek.....	23
3.6 Samenvatting.....	26
 Hoofdstuk 4 Resultaten van de data - analyse	 27
4.1 Inleiding	27
4.2 Resultaten data-analyse fase 1	27
4.3 Resultaten data-analyse fase 2	28
4.4. Samenvatting.....	35

Hoofdstuk 5 Conclusie.....	36
5.1 Inleiding.....	36
5.2 Conclusies fase 1	36
5.3 Conclusie fase 2.....	38
5.4 Antwoord op de onderzoeksvraag	40
5.5 Discussiepunten onderzoek.....	40
5.6 Mogelijk vervolgonderzoek	42
5.7 Samenvatting.....	42
Hoofdstuk 6 Het Proces.....	43
6.1 Inleiding.....	43
6.2. Mijn onderzoeksproces.....	43
6.3 Mijn inzet	46
6.4 Samenvatting.....	47
Literatuurlijst	48
Bijlage 1: Leerstijlen 1 t/m14.....	49
Bijlage 2: Mail 1	77
Bijlage 3: Vragenlijst 1	79
Bijlage 4: Data - analyse vragenlijst 1.....	83
Bijlage 5: Mail 2	100
Bijlage 6: Vragenlijst 2	101
Bijlage 7: Data- analyse vragenlijst 2.....	103

Samenvatting

Het onderwerp van dit onderzoek zijn de leerstijlen van leerlingen binnen het ZML onderwijs. Het ZML onderwijs verzorgt onderwijs aan leerlingen die zeer moeilijk lerend zijn. De leerlingen hebben een intelligentie niveau < 55 of <70 met daarbij bijkomende problematiek of een stoornis die het functioneren belemmert.

De publicatie *Het leren van ZML 'Op je hurken in de klas'* L.H. Damen & M. Cordang (2007) is een belangrijke leidraad in dit onderzoek. In het huidige beleidsplan van school K. te H. is beschreven dat bovenstaande publicatie wordt toegepast in de dagelijkse onderwijspraktijk. Dit blijkt tot nu toe nog niet het geval te zijn. Deze publicatie beschrijft uitgebreid het leren van de ZML doelgroep en de leerstijlen die daar aan gekoppeld worden. In de leeswijzer op pagina 6 wordt daarom de inhoud van deze publicatie in het kort vermeld.

De theoretische achtergrond van de publicatie is gebaseerd op een ontwikkelingsgerichte benadering naar de leerling toe en het constructivistische leren als onderwijsvisie. Uit het theoretisch kader blijkt dat ZML leerlingen metacognitie kunnen leren en hierdoor zelf aan hun kennis kunnen bouwen. De leerstijlen spelen hierbij een belangrijke rol omdat deze de leerstrategie van een leerling kunnen ondersteunen en bepalen. Door aan te sluiten bij de leerstijlen van een leerling wordt de leerinhoud betekenisvol voor de leerling.

De onderzoeksvraag is gericht op de leerkrachten binnen het ZML onderwijs en luidt:

Op welke manier kunnen de leerstijlen uit de publicatie 'Op je hurken in de klas' (L.H. Damen & M. Cordang, 2007) op school K te H. inzichtelijk worden gemaakt voor de leerkracht?

Middels dit onderzoek wordt de publicatie 'Op je hurken in de klas' in de praktijk geïntroduceerd. De publicatie is een pittig theoretisch kader, waarbij het belangrijk is om deze bron inzichtelijk te maken voor de dagelijkse praktijk.

Aan dit onderzoek hebben 15 leerkrachten meegewerkt die werkzaam zijn op school K. te H. Indien er in dit onderzoek wordt gesproken over school K. te H. wordt ook de dependance school S te B. bedoeld. Van de 15 leerkrachten werken er zeven leerkrachten in het SO en zeven leerkrachten in het VSO. Eén leerkracht werkt op beide afdelingen.

Er zijn twee digitale vragenlijsten afgenomen bij de leerkrachten. De eerste vragenlijst heeft als doel om een leerling in te schalen in de leerstijlen. Dit is de eerste kennismaking met de ZML leerstijlen. De leerkrachten geven in een 5-puntschaal aan in welke mate de stelling bij de leerling past. De leerkrachten hebben na het invullen van de eerste vragenlijst een mail ontvangen met daarin de uitslag van de leerstijlen van de betreffende leerling. Uit het onderzoek blijkt dat leerlingen meer dan één leerstijl hebben. In vragenlijst 2 wordt gevraagd of de aangegeven leerstijlen kloppen bij het beeld dat de leerkracht bij de leerling heeft. 92 % van de leerkrachten vindt dat de leerstijlen passen bij de betreffende leerling. 100% van de leerkrachten is positief over de leerstijlen en vindt de leerstijlen een meerwaarde hebben voor de onderwijspraktijk. Daarmee kan geconcludeerd worden dat de leerstijlen door middel van dit onderzoek zijn geïntroduceerd. Leerkrachten zijn enthousiast geworden over de leerstijlen en gaan er vanuit dat, hoewel het in het begin meer werk oplevert, het uiteindelijk meer en bruikbare informatie oplevert.

Leerkracht 5. "Ik zou graag je onderzoek willen lezen en me meer willen verdiepen in de leerstijlen van ZML leerlingen"

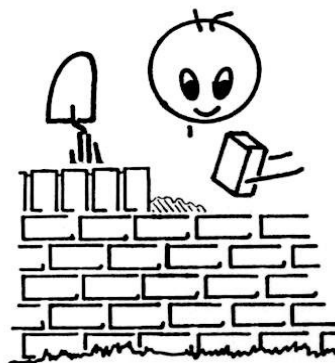
Leeswijzer van Publicatie:

Het leren van ZML 'Op je hurken in de klas' L.H. Damen & M. Cordang (2007)

In de publicatie 'Op je hurken in de klas' worden de leerstijlen van ZML- leerlingen beschreven. In deze leeswijzer zal deze publicatie kort uitgewerkt worden. Dit is van belang omdat in het meesterstuk regelmatig verwezen wordt naar de publicatie 'Op je hurken in de klas' (2007)

De publicatie gaat uit van het kennisconstructiemodel, waarbij er vanuit wordt gegaan dat leren een persoonlijk bouwwerk is. De theoretische achtergrond is gebaseerd op een ontwikkelingsgerichte benadering naar de leerling toe en het constructivistisch leren als onderwijsvisie. De constructivistische onderwijsvisie gaat er vanuit dat je leert door het opdoen van nieuwe ervaringen en dat deze ervaringen een plaats krijgen in al eerder verworven vaardigheden en bestaande kennis.

Het kan gezien worden als het bouwen van een huis. Elke nieuwe steen krijgt een plaats op of naast de al eerder gemetselde stenen.

In de publicatie worden de beperkingen van de ZML leerling kort beschreven. Denk hierbij aan trage informatie verwerking, geringe mentale activiteit en een gebrek aan planmatig werken. De schrijvers van de publicatie gaan er vanuit dat we moeten kijken naar de mogelijkheden van de ZML leerling. Door de leerlingen stapsgewijs te begeleiden in hun leerproces, kunnen zij zelf hun kennis opbouwen. Kennis die past

bij de ontwikkeling van de leerling en kennis die nut heeft voor de leerling, een ontwikkelingsgerichte benadering.

'De instructie moet erop gericht zijn leerlingen te ondersteunen bij het leren zelf actief hun eigen kennis op te bouwen.' (Damen, L.H. & Cordang M, 2007 p. 13)

Het leren van de ZML leerling komt tot stand door leersituaties te creëren, waarbij de leerling zelf actief handelt. Hoe meer leeractiviteiten de leerling uitvoert, hoe beter het leerresultaat. In de publicatie worden handvatten gegeven om leeractiviteiten samen met de leerling planmatig vorm te geven.

De leerkracht heeft als taak het leerproces nauwlettend te volgen en daarnaast instructie, leerstrategieën en mogelijkheden aan te dragen die passen bij de leerstijl en ontwikkelingsmogelijkheden van de leerling.

Het is van belang dat de leerkracht een leerling goed kent, zijn/haar mogelijkheden en beperkingen ziet en weet de juiste snaar te raken om tot leren en ontwikkeling te komen. De leerstijlen van de leerling in kaart brengen draagt hieraan bij. De leerstijlen geven specifiek de leerbehoeftes van de leerlingen weer. Zo kan er aangesloten worden bij de specifieke leerstijl en leerbehoeftes, de leermogelijkheden en het leerproces van de leerling.

In de publicatie 'Op je hurken in de klas' worden 14 leerstijlen beschreven. Er wordt onderscheid gemaakt tussen 3 niveaus namelijk: 1. schoolniveau, (leerstijl 1 t/m 3) 2. groepsniveau (leerstijl 4 t/m 7) en 3. individueel niveau (leerstijl 8 t/m 14). Hieronder worden de leerstijlen kort vermeld. De leerstijlen worden uitgebreid beschreven in bijlage 1.

De leerstijlen 1 tot en met 3 zijn kenmerkend voor de gehele ZML doelgroep.

Leerstijl 1. Leren kennen, leren waarderen en leren gebruiken

Leerstijl 2. Vasthouden aan interfererende mentale modellen

Leerstijl 3. Planmatig werken

De leerstijlen 4 tot en met 7 zijn opklimmend in competentie. Dit betekent dat jonge ZML leerlingen of leerlingen met een zeer ernstige beperking eerder leerstijl 4 zullen hebben dan leerstijl 7.

- Leerstijl 4. Sensomotorisch, gevoelsmatig leren
- Leerstijl 5. Pragmatisch leren
- Leerstijl 6. De egocentrische leerstijl
- Leerstijl 7. Performaal leren

De leerstijlen 8 tot en met 14 geven de individuele kenmerken van de ZML leerling weer.

- Leerstijl 8. Voorkeur voor herhaling en vasthouden aan patronen
- Leerstijl 9. Weinig initiatief nemen
- Leerstijl 10. Behoefte aan duidelijkheid en voorspelbaarheid
- Leerstijl 11. Visueel pragmatisch en concreet fysiek
- Leerstijl 12. Gevoelig voor over en ondervraging
- Leerstijl 13. Aansluiten bij de dominante ervaringsordening
- Leerstijl 14. Sterke veiligheidsgevoelens

Inleiding

‘Kennis is een persoonlijk bouwwerk.’

In oktober ben ik begonnen aan de eerste stenen van mijn onderzoek. Nu een aantal maanden verder heb ik behoorlijk wat stenen erbij kunnen metselen, heb ik stenen moeten verplaatsen, straten gemaakt en heb ik torentjes gebouwd. Met uiteindelijk een nieuwe ervaring erbij; ik heb een onderzoek uitgevoerd.

Voor leerlingen is dit niet anders. Zij kiezen stenen uit, of mogen stenen ontvangen. Gaan metselen en krijgen zo ook torentjes, muren en straten. Het resultaat is dat er een prachtig bouwwerk ontstaat, dat voor ieder individu anders is. Sommige bouwwerken ontstaan snel, andere hebben meer tijd nodig. Het mooiste is om van torentjes en muurtjes huizen te leren bouwen.

Het prachtige van mijn beroep als groepsleerkracht is dat ik samen met de leerlingen deze mooie bouwwerken mag maken. Torentjes, straatjes, huisjes en misschien wel een kasteel.....

Bij leerlingen die zeer moeilijk leren is het metselen van stenen en het maken van bouwwerken niet vanzelfsprekend. Het leren bouwen gebeurt in kleine stapjes en vraagt om veel oefening en aandacht.

Sinds augustus 2007 ben ik werkzaam op school K. te H.. School K. is een school voor zeer moeilijk lerende kinderen (ZML) en valt onder het Regionaal Expertise Centrum Balein. Kinderen van 4 tot 20 jaar met een indicatie voor het ZML zijn welkom om op onze school onderwijs te volgen. De school valt onder het Cluster 3 onderwijs. Het Cluster 3 onderwijs verzorgt onderwijs aan kinderen met een verstandelijke en/of lichamelijke beperking, al dan niet in combinatie met een sociaal emotionele en/of psychiatrische problemen.

Ik werk fulltime in de aanvangsgroep van school K. In de aanvangsgroep zitten leerlingen in de leeftijd van 4 tot 8 jaar. De ontwikkelingsleeftijd van de leerlingen ligt

tussen de 1 en 5 jaar. De meeste kinderen komen van een Medisch Kinderdag Centrum (M-KDC) of vanuit een reguliere school of instelling. Elke leerling heeft zijn eigen ontwikkelingsproblematiek. De groep is ingedeeld op kalenderleeftijd, dit betekent dat de niveauverschillen en de problematiek zeer divers zijn. Elk kind speelt en werkt, kortom functioneert op zijn/haar eigen niveau. Dit vraagt om een individuele kijk en benadering. Een uitdaging waar ik veel voldoening uithaal.

Deze individuele benadering wordt gebaseerd op de handelingsplannen van de leerlingen. Hierin staan de doelstellingen waaraan het kind werkt omschreven. Daarnaast staat in het beleidsplan van onze stichting vermeld dat de scholen werken met de ZML leerstijlen van L.H. Damen & M. Cordang genaamd: 'Op je hurken in de klas' (2007). Deze bovenstaande bron wordt als uitgangspunt genoemd om goed en passend onderwijs te geven aan Zeer Moeilijk Lerende Kinderen (ZMLK). De leerstijlen zijn echter niet besproken in het team en worden niet gebruikt in de dagelijkse praktijk. Het onderwijzend personeel is niet op de hoogte van de leerstijlen zoals beschreven in 'Op je hurken in de klas'. Dit blijkt onder andere uit de verslaglegging van een teamvergadering. Nu gaat de leerkracht uit van zijn/haar intuïtie wat betreft de leerstijl van een leerling. Middels dit onderzoek wil ik leerkrachten kennis laten maken met de leerstijlen uit de publicatie 'Op je hurken in de klas' (2007)

Veel leesplezier!

Kim Visser

Hoofdstuk 1 Aanleiding

1.1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven in hoeverre er op school K. te H. gewerkt wordt met de leerstijlen zoals genoemd in de publicatie 'Op je hurken in de klas' (Damen, L.H. & Cordang M, 2007) en wat de gewenste situatie zou kunnen zijn. Vervolgens worden de onderzoeksvraag en bijbehorende deelvragen beschreven.

De kring

Samen zitten wij in de kring, 10 kinderen, de onderwijsassistent en ik. Ik lees het verhaal 'Wil jij mijn vriendje zijn' van Erik Carle interactief voor. De dieren uit het boek zijn op het tafeltje voor mij uitgestald. De muis (hoofdpersoon) heb ik mijn handen. De leerlingen mogen één voor één een dier van tafel pakken dat matched met het dier in het boek. Sommige leerlingen moet ik remmen andere leerlingen moet ik stimuleren om op te staan en een dier te pakken. Enkele leerlingen zijn zeer actief betrokken bij het boek en geven aanvulling en stellen vragen over het boek. Eén leerling speelt met zijn handen en de ander voelt met zijn handen en wangen aan een afwasborstel en spons die aan zijn stoel hangen. Een aantal leerlingen zijn aan het knarsetanden of neuriën. Eén leerling is er zeer op gesteld dat het dier dat al geweest is van de tafel af moet. Als ik vraag van welk dier de staart is die op de pagina staat afgebeeld, krijg ik van enkele kinderen antwoord. De staart is bruin, dus de staart is van het paard. Dat er meerdere dieren zijn met een bruine staart is voor veel kinderen nog niet van belang. De andere kinderen zeggen niks of maken een geluid. Geen enkele leerling zal benoemen dat hij thuis ook een hond heeft, of dat hij een giraf in de dierentuin heeft gezien. Alles speelt zich af in het hier en nu.

Een aantal leerlingen bouwen hun kennis uit, kunnen stenen metselen, torentjes en straatjes maken. Voor andere leerlingen is dit nog niet van belang. Zij zijn bezig met andere persoonlijke behoeftes zoals voelen, wiebelen en neuriën. Zij metselen ook straatjes en steentjes, maar niet over de inhoud van de kringactiviteit. Hoe kunnen alle leerlingen aansluiting vinden bij de kringactiviteit? Zijn dat ook hun(onderwijs) behoeftes en is het betekenisvol?

1.2. Huidige situatie

In het huidige beleidsplan van de stichting wordt beschreven dat er in de praktijk wordt gewerkt met de leerstijlen zoals beschreven in 'Op je hurken in de klas' (Damen, L.H. & Cordang M, 2007). Op school K. is dit nog niet het geval. De leerkracht gaat uit van de handelingsplannen van de leerlingen om goed onderwijs te kunnen verzorgen. In het handelingsplan staan de doelen waaraan de leerling moet werken omschreven. Het handelingsplan is een onderdeel van het digitale Leerlingvolgsysteem (LVS). In het LVS is een algemeen beeld van de leerling beschreven. Hierbij wordt er niet specifiek gesproken over de leerstijl van een leerling. In de praktijk speelt het onderwijzend personeel in op de behoeftes van de leerlingen, dit wordt onderbouwd door persoonlijke kennis en intuïtie van de betreffende onderwijsgevende.

Conclusie: de leerstijlen zoals beschreven in de publicatie 'Op je hurken in de klas' (L.H. Damen & M. Cordang, 2007) worden nog niet toegepast in de dagelijkse praktijk en staan niet vermeld in het Leerlingvolgsysteem van de leerling.

1.3 Gewenste situatie

In de toekomst moet elke leerkracht op de hoogte zijn van de leerstijlen uit de publicatie 'Op je hurken in de klas' (Damen. L.H. & Cordang M, 2007). Daarnaast is het wenselijk dat de kennis van deze leerstijlen en de omgang er mee onderdeel uitmaken van het handelingsrepertoire van de leerkracht. Leerlingen indelen binnen de leerstijlen zou een meerwaarde hebben voor het onderwijs doordat je nog beter kan aansluiten bij de onderwijsbehoeftes en interesses van de leerling. Dit maakt leren betekenisvol voor de leerling.

1.4 Doelstelling

Middels dit onderzoek wil ik de publicatie 'Op je hurken in de klas' geschreven door Damen. L.H. & Cordang M. (2007) in de praktijk introduceren. De publicatie is een pittig theoretisch stuk, waarbij het belangrijk is om deze bron inzichtelijk te maken voor de dagelijkse praktijk.

1.5 Onderzoeksvraag

Op welke manier kunnen de leerstijlen uit de publicatie ‘Op je hurken in de klas’ (2007) op school K. te H. inzichtelijk worden gemaakt voor de leerkracht.

1.6 Deelvragen

- Wat is constructivistisch leren en een ontwikkelingsgerichte benadering?
- Constructivistische leren en de ZML doelgroep ?
- Wat houden de ZML leerstijlen in?
- Heeft het implementeren van de leerstijlen in de praktijk voordelen?
- Past de door de leerkracht ingevulde leerstijl bij de leerling?
- Leveren de leerstijlen extra informatie op over een leerling?
- Wat vinden leerkrachten van de leerstijlen? Is het bruikbaar in de dagelijkse praktijk? Waar hebben de leerkrachten behoefte aan bij het implementeren van de leerstijlen?
- Voegen de leerstijlen belangrijke informatie toe aan het huidige handelingsplan?

1.7 Samenvatting

Het is gebleken dat in de huidige onderwijspraktijk op school K. te H. nog geen sprake is van bewust handelen met betrekking tot de ZML leerstijlen. Al staan deze leerstijlen wel vermeld in het beleidsplan. De uitdaging is om een eerste voorzet te geven tot de implementatie van de leerstijlen. De onderzoeksvraag en de deelvragen zoals deze hierboven in de tekst vermeld worden vragen om een theoretisch kader, waarin het thema leerstijlen specifiek wordt verwerkt. In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader uitgewerkt.

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader

2.1 Inleiding

De leeswijzer, op bladzijde vijf van dit onderzoek vermeld, geeft in het kort weer waar de publicatie 'Op je hurken in de klas' over gaat. In het theoretische kader wordt het constructivistisch leren en de ontwikkelingsgerichte benadering, die in de publicatie centraal staan verder uitgewerkt. Het doel van dit onderzoek is om leerkrachten kennis te laten maken met de achterliggende visie van de publicatie 'Op je hurken in de klas'. Er zal in dit hoofdstuk dieper worden ingegaan op deze publicatie, de doelgroep en de leerstijlen.

2.2 Wat is constructivistisch leren en een ontwikkelingsgerichte benadering?

In de ontwikkelingspsychologie is veel geschreven over de verschillende visies die te maken hebben met de vraag hoe een mens leert. Welke visie de beste zou zijn is niet te onderzoeken omdat alle theorieën om tot leren te komen andere factoren in de ontwikkeling als uitgangspunt nemen. (Feldman, R.S. 2005) Uit al deze theorieën ontstaat het beeld dat leren een actief proces is dat in meer of mindere mate wordt beïnvloed door de omgeving.

In de publicatie: Het leren van ZML 'Op je hurken in de klas', uitgegeven door het Nationaal Expertisecentrum voor Leerplanontwikkeling SLO (2007) worden twee opvattingen over leren beschreven. Het kennisoverdrachtsmodel en het kennisconstructiemodel. Bij het kennisoverdrachtsmodel wordt er vanuit gegaan dat de leerling minder kennis en vaardigheden heeft dan volwassenen en dat de volwassenen de kennis van de leerling kan vergroten door kennis en vaardigheden over te dragen.

"Het onderwijs wordt voornamelijk vorm gegeven vanuit het idee leerlingen in staat te stellen de over te dragen kennis in ontvangst te nemen. Kennis wordt daarbij gezien als een gegeven entiteit." (Damen, L.H. & Cordang M, 2007, p. 9)

Het kennisconstructie model gaat er vanuit dat leren een persoonlijk bouwwerk is. Denk onder andere aan competentie gericht leren waarbij leerlingen, vaak in kleine groepjes zelf onderwerpen en vakken kiezen om mee aan de slag te gaan. De

leerkracht heeft als taak het proces te volgen en daarnaast instructie, leerstrategieën en mogelijkheden aan te dragen.

“De instructie moet erop gericht zijn leerlingen te ondersteunen bij het leren zelf actief hun eigen kennis op te bouwen.” (Damen, L.H. & Cordang M, 2007, p. 13)

De publicatie ‘Op je hurken in de klas’ neemt het kennisconstructiemodel als uitgangspunt om ZML- leerlingen tot leren te laten komen.

J. Piaget (1896-1980) wordt gezien als de grondlegger van het constructivisme. Hij omschrijft mechanismen die mensen gebruiken om kennis te internaliseren. Mensen leren door nieuwe ervaringen op te slaan in al vaststaande schema's en georganiseerde mentale patronen. Hierbij maakt hij een onderscheid tussen assimilatie en accommodatie. Assimilatie is het interpreteren van nieuwe ervaringen op basis van bestaande kennis zonder deze bestaande kennis aan te passen. Accommodatie is het aanpassen van bestaande kennis door nieuwe ervaringen.

Bij constructivistisch leren ligt de nadruk op het leerproces en de leerstijl van een leerling. Het onderwijs heeft als functie om leerlingen te ondersteunen in hun leerproces. Daarbij is het belangrijk dat nieuw aangeboden leerstof aansluit op al eerder opgedane kennis van de leerling. De nieuwe leerstof moet uitdaging bieden zodat de leerling de taak bijna onafhankelijk kan uitvoeren, de leerling heeft steun en uitleg nodig om de taak te voltooien. L. Vygotsky (1896-1934) noemt dit de zone van naaste ontwikkeling.

“Zone of Proximal development: Vygotsky's term for the range of tasks that are too complex to be mastered alone but can be accomplished with guidance and encouragement from a more skillful partner”. (David, S. R., 2000)

De basis voor de constructivistische leertheorie is dat de leerling door actieve leeractiviteiten zelf nieuwe kennis op kan nemen. Door steeds opnieuw betekenis te verlenen aan nieuwe informatie breidt het kennis bestand zich verder uit, zal het regelmatig bijgesteld en opnieuw gestructureerd worden. Het kennis bestand wordt steeds groter en hierdoor kan de leerling de wereld om zich heen steeds beter begrijpen.

Naast J. Piaget en L. Vygotsky onderschrijft ook C. van Parreren de constructivistische leertheorie. C. van Parreren schrijft in zijn boek *Ontwikkeland*

Onderwijs (2004) over een gereedschapskist als cognitief instrumentarium wat vergelijkbaar is met de mentale schema's van J. Piaget. Beide beschrijven leren als het uitbreiden van bestaande kennis. Hierbij dient gebruik te worden gemaakt van vaststaande patronen (J. Piaget) of een hiërarchisch georganiseerd handelingsrepertoire (C. van Parreren). Het geleerde wordt gestructureerd en geordend. Het geleerde kan hierdoor snel teruggevonden worden en nieuwe informatie kan erop aansluiten.

“Wie over een gereedschapskist beschikt en er goed mee om kan gaan, zodat hij voorkomende karweitjes vlot kan opknappen, weet niet alleen wat er in de kist voor gereedschap zit, maar weet ook wat hij met elk stuk gereedschap kan doen.” (Van Parreren, C.F, *Ontwikkeland Onderwijs* 2004, p. 35)

L. Vygotsky geeft daarnaast aan dat leren niet een individueel proces is maar een proces waarbij de interactie met de omgeving en de cultuur centraal staat. In de publicatie 'Op je hurken in de klas' wordt beschreven dat er naast het constructivistische leren wordt uitgegaan van een ontwikkelingsgerichte benadering naar de leerling toe. L. Vygotsky wordt gezien als de grondlegger van de ontwikkelingsgerichte pedagogiek.

Een ontwikkelingsgerichte benadering kijkt naar de totale ontwikkeling van een leerling en is gericht op het verwerven van kennis en vaardigheden die betekenisvol zijn voor de leerling. Het welbevinden en de betrokkenheid van de leerling worden gezien als belangrijke criteria om ontwikkelingsgericht onderwijs vorm te kunnen geven. De sociale interactie, betekenisvol leren en de zone van naaste ontwikkeling zijn belangrijke uitgangspunten voor een ontwikkelingsgerichte benadering.

“Ontwikkelingsgericht onderwijs is een strategie om de ontwikkelingsmogelijkheden van kinderen uit te breiden door de kwaliteiten en activiteiten die zij al gevormd hebben verder te ontwikkelen, te verbreden en te verdiepen.” (Janssen-Vos, F. 2003)

F. Janssen-Vos heeft haar eigen theorie geschreven genaamd Basisontwikkeling, deze is ook gebaseerd op ontwikkelingsgericht onderwijs. Zij beschrijft in haar boek Basisontwikkeling (2003) de meerwaarde van actieve betrokkenheid, initiatief name

en plannen maken en de rol van een uitdagende leeromgeving om de ontwikkeling van leerlingen te stimuleren. Dit is bij constructivistisch leren ook van belang.

De leerkracht heeft een belangrijke bemiddelende rol en houdt het ontwikkelingsproces nauwlettend in de gaten. De leerkracht heeft als taak om onderwijsdoelen en activiteiten te selecteren en aan te bieden. Uitgaan van de verschillen tussen leerlingen is van groot belang binnen het ZML onderwijs omdat geen enkele leerling dezelfde (onderwijs) behoefte heeft. Afhankelijk van het ontwikkelingsniveau van een leerling is een activiteit wel of niet betekenisvol. In de volgende paragraaf wordt dieper in gegaan op de mogelijkheden en de beperkingen van de ZML leerling.

2.3 De ZML doelgroep en constructivistische leren

Alle leerlingen binnen het ZML onderwijs hebben een verstandelijke beperking al dan niet als gevolg van een syndroom of stoornis. De leerlingen hebben een intelligentie niveau < 55 of < 70 waarbij in het laatste geval bijkomende problematiek of een stoornis het functioneren belemmert. Kenmerken van zeer moeilijk lerende kinderen kunnen zijn: trage informatieverwerking, belemmerend probleem oplossend vermogen, weinig initiatief name en motivatie, gering voorstellingsvermogen, problemen met complexe taken, selectieve aandacht, moeizaam of niet werken van het geheugen, geringe transfer naar andere situaties, problemen met sociale en emotionele cognitie, geringe kennis en het terugvallen in lichaamsgebonden gedrag indien een taak te moeilijk is. (Damen, L.H. & Cordang M, 2007)

Het uitgangspunt van de publicatie 'Op je hurken in de klas' zijn de mogelijkheden van ZML leerlingen.

Het is gewenst om te kijken naar wat een ZML leerling *wel* kan. Centraal staat de mogelijkheid van het individu. Niet het intelligentieniveau maar de leerstijl en het leerproces staan centraal bij constructivistisch leren.

Belangrijke factoren voor constructivistisch leren zijn initiatiefname, zelf leeractiviteiten uitvoeren om tot betekenisvol leren te komen en kennis kunnen integreren, activeren, construeren en reconstrueren. Onderzoek door Van Timmer (1992-1994) bij volwassenen met een verstandelijke beperking heeft aangetoond dat

metacognitie geleerd kan worden. Zij hebben het vermogen om hun eigen kennis en denkprocessen te monitoren. Uit onderzoek van Flavell & Wellmann (1977) gepubliceerd door National Institute of Child Health and Development U.S. blijkt dat kinderen met een verstandelijke handicap metacognitie kunnen leren maar dat de strategie van een leerling daarbij een belangrijke rol speelt. Het aanleren van een strategie is van belang maar daarnaast ook het leren toepassen van de strategie in een situatie (when? how and why?). L. Damen & M. Cordang beschrijven in de publicatie 'Op je hurken in de klas' manieren hoe de wanneer, hoe en waarom vragen beantwoord kunnen worden en hoe dit aangeleerd kan worden bij leerlingen met een verstandelijke beperking. Het kunnen leren van metacognitie draagt bij aan cognitieve vooruitgang beschrijft S. Feldman (2005).

In de publicatie 'Op je hurken in de klas' worden drie aspecten benoemd die het leren van ZML – leerlingen kenmerkt.

- Leren kennen
- Leren waarderen
- Leren gebruiken

Deze drie aspecten zijn belangrijk om tot ontwikkeling te komen. In de publicatie wordt leren kennen, leren waarderen en leren gebruiken leerstijl 1 genoemd. Deze leerstijl geldt voor alle leerlingen binnen het ZML- onderwijs.

Leren kennen beschrijft het ontdekken van jezelf en het ontdekken van mogelijkheden. Deze vorm is heel basaal. Je kunt zwaaien, je kunt geluiden maken, je kunt iemand aan het lachen maken, je kunt je teen in je mond stoppen. Je leert om vaardigheden in te zetten. Bij leren waarderen is het belangrijk dat je met deze vaardigheden iets kan bereiken. Je leert de vaardigheden in te zetten om tot (innerlijke) beloning te komen. De handeling heeft effect en levert waardering op. Het is fijn om het geleerde toe te passen.

De eerste twee aspecten leveren nog geen ontwikkeling op. Ontwikkeling wordt gekenmerkt door het leren gebruiken van vaardigheden. Door het herhalen van vaardigheden en deze daarna in de praktijk toe te passen, wordt zelfstandig

handelen mogelijk en bevordert dit de ontwikkeling van een persoon. (Damen, L.H. & Cordang M, 2007)

Bij de ZML leerling verloopt de ontwikkeling verstoord door een slecht werkend fysiologisch/neurologisch systeem (Aldenkamp, A.P., 2005). Voor deze leerling is het proces van leren kennen, leren waarderen en leren gebruiken niet vanzelfsprekend. Veel geduld en tijd is er nodig om deze drieslag te ontdekken. De volwassene heeft een belangrijke rol hierin. Een uitlokkende leeromgeving en extra instructie zijn van belang om leerlingen met een beperking te stimuleren om bezig te zijn met hun mogelijkheden. Ontwikkeling is geen vanzelfsprekendheid.

Didactische kenmerken voor het leren van de drie aspecten, leren kennen, leren waarderen en leren gebruiken worden in de publicatie 'Op je hurken in de klas' als volgt beschreven.

- Veel geduld en een herhaalde kennismaking is belangrijk.
- Veel waardering geven. Waardering wordt vooral gekoppeld aan lustbeleving en effect.
- Het geleerde herhaaldelijk langdurig, maar ook effectief gebruiken. Veel stimulans en aansturing is belangrijk.
- Leren vindt plaats in een context. De leerling krijgt leerstof aangeboden op realistische en betekenisvolle wijze.
- Wat geleerd is moet regelmatig terugkomen in nieuwe leersituaties. Het is moeilijk om een transfer te maken om het geleerde toe te passen in andere situaties.

Deze didactische kenmerken vragen om een specialistische benadering bij het vorm geven van het onderwijs voor elke individuele leerling. De leerkracht heeft een zeer actieve rol om het leerproces van de ZML leerling te stimuleren, te begeleiden en de juiste context en leerstof aan te bieden. Dit vraagt om een verdiepingsdimensie ten aanzien van beroepshouding en kwaliteit. (Bekwaam & speciaal WOSO, 2004) Het is van belang om afstemming te ontwikkelen op de meerdere lagen in het functioneren van de leerling. Er dienen continu keuzes gemaakt te worden op de dimensies zorg, leren, activeren en compenseren.

2.4 De leerstijlen van ZML leerlingen

De leerprocessen staan centraal bij constructivistisch leren. Hoe leerlingen deze leerprocessen doorlopen hangt sterk samen met hun leerstijl(en). De leerstijl van een leerling hangt vaak samen met zijn sterk ontwikkelde kanten en interesses.

Leeractiviteiten die hierop aansluiten bieden maximale mogelijkheden om tot leren te komen.

Het kenmerk van een leerstijl is dat ze bij verschillende activiteiten of momenten de boventoon voeren, de strategie blijft hetzelfde. Ongeacht de taak of activiteit handelt de leerling op dezelfde manier. De leerstijl is typerend voor een persoon. Leerstijlen zijn relatief gelijkblijvend over de tijd en hebben een samenhangend karakter. Het leergedrag van een leerling behoort tot een persoonlijke stijl en is minder afhankelijk van omstandigheden.

In bijlage 1 zijn de 14 leerstijlen uitgewerkt met daarbij een didactisch advies.

2.5 Samenvatting

De publicatie: Het leren van ZML 'Op je hurken in de klas', uitgegeven door Nationaal Expertisecentrum voor Leerplanontwikkeling (SLO) en geschreven door L.H. Damen en M. Cordang (2007), gaat uit van het kennisconstructiemodel dat onderbouwd wordt door de constructivistische leertheorie. Dit model gaat er vanuit dat leren een persoonlijk bouwwerk is. Leren is het opdoen van nieuwe ervaringen en deze een plaats geven in al bestaande kennis (Assimilatie en Accommodatie). De instructie is erop gericht leerlingen te ondersteunen bij het leren zelf actief hun eigen kennis op te bouwen.

De publicatie 'Op je hurken in de klas' gaat uit van de mogelijkheden van de ZML leerling. Niet het intelligentieniveau of het resultaat staan centraal maar juist het leerproces en de leerstijl van een leerling. Het vermogen om eigen kennis en denkprocessen te monitoren draagt bij aan cognitieve vooruitgang. Doordat ZML leerlingen vaak een slecht werkend fysiologisch/neurologisch systeem hebben vraagt dit om een extra uitlokkende en uitdagende leeromgeving. De leerkracht heeft een zeer actieve rol om het leerproces van de leerling te stimuleren, te begeleiden en een gepaste context en leerstof op het juiste moment aan te bieden. Dit vraagt om een

specialistische benadering naar elke individuele leerling. Een ontwikkelingsgerichte benadering, die uit gaat van de totale ontwikkeling van een leerling en de mogelijkheden van een leerling is van belang om constructivistisch te kunnen leren. Leren moet erop gericht zijn om kennis en vaardigheden op te doen die betekenisvol zijn voor de leerling. 'Betekenisvol leren' kan zeer divers en uiteenlopend zijn binnen het ZML onderwijs.

Het onderzoek van Flavell & Wellman *Learning and cognition in the mentally retarded* (1977) wijst uit dat kinderen met een handicap metacognitie kunnen leren. Ook uit onderzoek van Timmer (1992-1994) blijkt dat volwassenen met een verstandelijke beperking metacognitie kunnen leren. Een leerstrategie ontwikkelen en gebruiken is hierbij van belang. De leerstijlen dragen bij aan dit leerproces van de leerling. Leeractiviteiten die aansluiten bij de leerstijl van een leerling bieden maximale mogelijkheden om tot leren te komen. Een leerstijl is een 'strategie' die ongeacht activiteit, situatie of tijd hetzelfde blijft. De leerling kenmerkt zich door zijn of haar eigen leerstijl(en).

De verschillende leerstijlen zijn in de publicatie 'Op je hurken in de klas' (Damen, L.H. & Cordang M, 2007) uitgewerkt, daarbij worden per leerstijl praktische didactische aandachtspunten weergegeven (zie bijlage 1).

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie

3.1 Inleiding

Om de onderzoeksvraagstelling te beantwoorden wordt in dit hoofdstuk de methodologie beschreven. De doelgroep, de opzet en de criteria waaraan het onderzoek moet voldoen worden in dit hoofdstuk beschreven. Het onderzoek zal plaatsvinden op ZMLK School K. te H.. Indien er wordt gesproken over school K. te H. wordt ook de dependance S. te B. bedoeld.

3.2 Onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep bestaat uit leerkrachten die werkzaam zijn binnen het ZML onderwijs op school K. te H.. School K. te H. geeft onderwijs aan zeer moeilijk lerende kinderen. De onderzoeksgroep bestaat uit 15 leerkrachten die in het speciaal onderwijs (SO) en/of Voortgezet speciaal onderwijs (VSO) werken. Al deze leerkrachten hebben naast een onderwijsbevoegdheid, bijna altijd een speciaal onderwijs bevoegdheid of specialisatie. Ze werken minimaal drie jaar binnen het speciaal onderwijs.

De leerkracht is verantwoordelijk voor het onderwijsaanbod, daarom wordt aan hen gevraagd aan dit onderzoek mee te doen. Het ondersteunend personeel zal uiteindelijk ook in aanraking komen met de leerstijlen maar worden niet geacht de leerstijlen en interventies van leerlingen in kaart te brengen.

3.3 Betrouwbaarheid

In dit onderzoek wordt leerkrachten gevraagd naar hun ervaringen met het werken met leerstijlen. Het is van groot belang dat de antwoorden die leerkrachten geven betrouwbaar zijn. Bij het invullen van vragenlijst 1 is gevraagd de naam van de leerling te vermelden. Dit is van belang om op deze manier de passende leerstijlen van een leerling terug te koppelen aan de leerkracht. De antwoorden op vragenlijst 2 zijn anoniem, zodat leerkrachten hun eigen mening over de leerstijlen kunnen beschrijven. Dat wil zeggen dat in deze datagegevens geen namen van leerkrachten worden vermeld. De leerkrachten worden in dit onderzoek leerkracht 1 tot en met 15 genoemd. Vragenlijst 2 bestaat uit twee vragen die gaan over de mate waarin de beschreven leerstijl aansluit bij de leerling en vier vragen die gaan over het eventuele

nut van de leerstijlen. Deze laatste vier vragen gaan over verschillende onderdelen van het onderwijsproces maar verwijzen allemaal naar een eventuele verbetering hiervan. Daarnaast worden er twee open vragen gesteld welke ook betrekking hebben op de herkenbaarheid en meerwaarde van de leerstijlen waardoor eerder gegeven antwoorden nogmaals kunnen worden toegelicht.

3.4 Validiteit

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van twee vragenlijsten.

De validiteit van vragenlijst 1 is groot omdat de vragen die gesteld worden rechtstreeks te koppelen zijn aan de publicatie 'Op je hurken in de klas'. De definities van de leerstijlen zijn verduidelijkt waarna gevraagd is of deze definitie van toepassing is op een leerling.

De validiteit van vragenlijst 2 is ook groot omdat hier rechtstreeks gevraagd wordt naar de mening van de leerkrachten over de vragenlijst en de verstrekte materialen. De kans is niet zo groot dat leerkrachten politiek correcte antwoorden geven omdat er geen rechtstreekse consequenties verbonden zijn aan de antwoorden die zij geven.

3.5 Opzet van het onderzoek

Fase 1

In een teamvergadering, november 2010 is het schoolconcept gepresenteerd. In het schoolconcept staat vermeld dat wij binnen onze school werken met de ZML leerstijlen. Uit deze teamvergadering bleek dat geen enkele leerkracht op de hoogte was van de leerstijlen zoals die beschreven zijn in de publicatie 'Op je hurken in de klas'.

Het afnemen van vragenlijst 1 (bijlage 3) is, voor de leerkrachten een eerste kennismaking met de leerstijlen. Er zijn 20 leerkrachten benaderd via de mail om de digitale vragenlijst (bijlage 2) in te vullen. De voorwaarde voor een geslaagd onderzoek is dat minimaal 50% van de leerkrachten de vragenlijst gaat beantwoorden.

De vragenlijst bestaat uit 31 vragen. De eerste zeven vragen zijn algemeen van aard, dit zijn vragen naar de achtergrond van de leerkracht, hiermee zal ten eerste een algemeen beeld van de responsgroep worden gegeven en deze gegevens kunnen

daarnaast gebruikt worden om de resultaten te bespreken met de betrokken persoon.

Vraag 8 heeft betrekking op de manier waarop collegae kijken naar onderwijs in het algemeen en dient beantwoord te worden. Leerstijlen gaan uit van actief leren waarbij de leerkracht een ondersteunende rol heeft. In de publicatie 'Op je hurken in de klas', wordt er vanuit gegaan dat dit een manier van werken is die aansluit bij de ZML populatie. Door het toevoegen van deze vraag kan getoetst worden in hoeverre deze aanname van toepassing is op de collegae van school K. te H.

Vervolgens bestaat de vragenlijst uit 22 vragen waarbij collegae aan kunnen geven in hoeverre een bepaalde eigenschap van toepassing is op de leerling. Per leerstijl worden er twee vragen gesteld, de vragen staan niet op volgorde maar zijn gerandomiseerd.

Er moet antwoord gegeven worden op een 5-puntschaal. Hieronder staan de verschillende categorieën uitgesplitst.

1. Helemaal niet van toepassing
2. Niet van toepassing
3. Soms van toepassing
4. Van toepassing
5. Heel erg van toepassing

Aan de leerkrachten is gevraagd de vragenlijst in te vullen voor 1 leerling. Dit betekent dat er voor 15 leerlingen in kaart wordt gebracht welke leerstijl zij hebben.

Analyse fase 1

Per leerstijl worden de punten opgeteld die leerkrachten hieraan toekennen. Per leerstijl kunnen er minimaal twee of maximaal tien punten worden behaald. Hoe hoger de score hoe meer de leerstijl bij de leerling past. Hierbij wordt er vanuit gegaan dat een leerstijl bij een leerling past als zijn score op de betreffende leerstijl hoger is dan zeven, een leerstijl met score lager dan vier past niet bij de leerling. Het kan voorkomen dat een leerling op meerdere leerstijlen hoger dan 7 scoort, dan zijn al deze leerstijlen van toepassing op de leerling.

Nadat vragenlijst 1 is geanalyseerd krijgt de leerkracht de voorkeursleerstijl van de leerling terug via de mail (bijlage 5). Deze email bevat naast de voorkeursleerstijl(en)

van de leerling een korte didactische beschrijving bestaande uit tips en een voorbeeldactiviteit. De uitgewerkte leerstijlen zijn beschreven in bijlage 1.

Fase 2

Nadat leerkrachten de uitwerking van vragenlijst 1 hebben ontvangen volgt vragenlijst 2. Er zijn 20 leerkrachten benaderd om de vragenlijst in te vullen. De voorwaarde voor een geslaagd onderzoek is ook hier dat minimaal 50% van de leerkrachten de vragenlijst gaat beantwoorden.

Vragenlijst 2 bestaat uit zes JA/NEE vragen en twee open vragen. Aan de leerkrachten wordt gevraagd wat hun bevindingen zijn over de leerstijlen. Klopt het beeld van de leerling zoals het uit de vragenlijst naar voren komt? Het is van belang om te onderzoeken of de vragenlijst iets toevoegt aan de inzichten van de leerkrachten ten aanzien van de leerstijlen van de ZML leerling. Hebben de leerstijlen een meerwaarde voor het onderwijsaanbod?

Heeft de leerkracht het idee dat hij/zij door de vragenlijst iets te weten is gekomen over de leerling en op een andere manier is gaan kijken naar de leerstijl van de leerling.

Analyse fase 2

Vragenlijst 2 is opgebouwd uit zes ja/nee vragen en twee open vragen. (bijlage 6) Leerkrachten geven hierbij aan in hoeverre zij het eens zijn met de gestelde vraag. Er wordt gevraagd naar de eventuele inzet in de toekomst en het opnemen van de leerstijlen in het handelingsplan. De open vragen geven ruimte voor persoonlijke visie, motivatie en/of eventuele opmerkingen over de leerstijlen. De gegevens zullen worden verwerkt in hoofdstuk 4.

Tenslotte worden de uitkomsten van het onderzoek gepresenteerd aan het team. De uitkomsten van het onderzoek, zowel vragenlijst 1 als 2 worden besproken. De nadruk zal liggen op de verschillende leerstijlen en de bevindingen van de leerkrachten over de leerstijlen. Er zal samen gekeken worden naar de manier waarop de leerstijlen ingezet kunnen worden in de praktijk. Het antwoord op de onderzoeksvraag zal een beginsituatie weergeven, waarna er een plan opgesteld kan worden om de leerstijlen in te voeren in de onderwijspraktijk. Afhankelijk of

leerkrachten een meerwaarde zien om de leerstijlen in de praktijk te implementeren, wordt het tempo van invoering bepaald.

Daarnaast worden de uitkomsten van het onderzoek persoonlijk toegelicht aan coördinatie leerlingenzorg van school K. te H. zodat deze mogelijk toegevoegd kunnen worden aan het actie repertoire en het zorgbeleid. Zo kan het werken met leerstijlen onderdeel worden van het ontwikkelplan van school K. te H..

3.6 Samenvatting

Het onderzoek is afgenomen bij leerkrachten die werkzaam zijn binnen het Speciaal (Voortgezet) Onderwijs op School K. te H.. Het onderzoek is succesvol als minimaal 50% van de 20 benaderde leerkrachten de vragenlijst invult. Er werd gevraagd of zij twee vragenlijsten wilden invullen. De eerste vragenlijst gaat om een korte kennismaking met stellingen die betrekking hebben op de leerstijlen. Er werd gevraagd een leerling in gedachten te nemen en aan de hand daarvan de vragenlijst in te vullen. In de tweede vragenlijst werd gevraagd naar de bevindingen over de leerstijlen en of de leerstijlen een meerwaarde zijn voor het onderwijsaanbod. Aangenomen wordt dat de betrouwbaarheid en validiteit van beide vragenlijsten hoog is. De analyses van de vragenlijsten worden in het volgende hoofdstuk uitgewerkt. Vragenlijst 2 is van belang om antwoord te kunnen geven op mijn onderzoeksvraag en deelvragen.

Hoofdstuk 4 Resultaten van de data - analyse

4.1 Inleiding

Hoofdstuk 4 bestaat uit de data-analyse van twee vragenlijsten. De eerste vragenlijst, fase 1, gaat over de inschaling van de leerling in de leerstijlen. In de tweede vragenlijst is aan de leerkrachten gevraagd of de leerstijlen passen bij het beeld dat zij hebben van de leerling waarvoor zij de vragenlijst hebben ingevuld. Daarnaast wordt gevraagd hoe zij denken over het gebruik van de leerstijlen in de praktijk en het gebruik ervan in de toekomst. De eerste vragenlijst is door 15 leerkrachten ingevuld. De tweede vragenlijst is door 12 van de 15 leerkrachten ingevuld. Vragenlijst twee geeft antwoord op de onderzoeksvraag.

4.2 Resultaten data-analyse fase 1

Aan de leerkrachten is gevraagd 23 vragen te beantwoorden over een leerling. De leerkrachten hebben bij elke vraag een antwoord kunnen geven in een 5 puntsschaal. De stelling die het meest van toepassing is voor de leerling is door de leerkracht ingevuld. 15 (>50% van de benaderde leerkrachten) leerkrachten hebben de lijst ingevuld voor een leerling uit hun groep. De inhoud van de leerstijlen wordt in bijlage 1 verder toegelicht. In onderstaande tabel 4.1 staat uitgewerkt hoeveel leerlingen er per leerstijl zijn ingedeeld. Leerlingen kunnen in meerdere leerstijlen ingedeeld zijn. Leerstijl 1 tot en met 3 worden niet vermeld omdat er vanuit wordt gegaan dat deze leerstijlen voor alle ZML leerlingen van toepassing zijn.

Leerstijl	SO 7 leerlingen Leeftijd 4 tot 12	VSO 8 leerlingen Leeftijd 12 tot 18
Leerstijl 4	2	1
Leerstijl 5	2	4
Leerstijl 6	4	7
Leerstijl 7	4	4
Leerstijl 8	2	1
Leerstijl 9	4	6
Leerstijl 10	6	5
Leerstijl 11	5	5

Leerstijl 12	1	2
Leerstijl 13	5	7
Leerstijl 14	2	6

Tabel 4.1: leerstijlen gekoppeld aan SO en VSO leerlingen

De overige data analyse van vragenlijst 1 wordt in bijlage 4 vermeld. Deze data analyse geeft niet direct een antwoord op mijn onderzoeksvraag en/of deelvragen maar is voor de implementatie van de leerstijlen in de onderwijspraktijk op school K. te H. zeer bruikbaar.

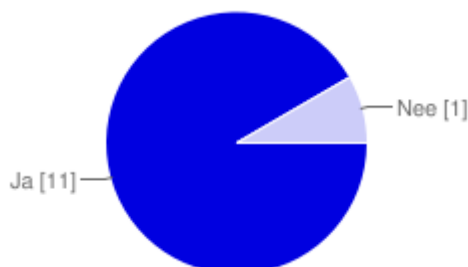
4.3 Resultaten data-analyse fase 2

In fase 2 van het onderzoek is gevraagd naar de visie van de leerkrachten over het werken met leerstijlen. Zijn de leerstijlen bruikbaar in de praktijk?

12 (> 50% van de benaderde leerkrachten) leerkrachten hebben de vragenlijst ingevuld. De eerste zes vragen zijn JA/NEE vragen. Daarna volgen er twee open vragen, waarin ruimte is om de consequenties van de leerstijlen te beschrijven.

JA/NEE vragen:

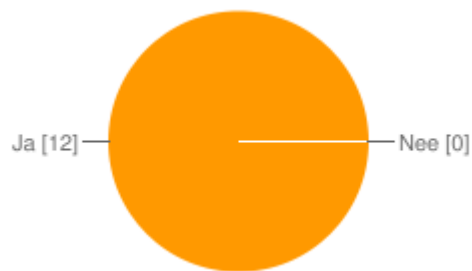
1. Komen de leerstijlen uit het onderzoek overeen met jouw beeld van de leerling?

Antwoord	Hoeveelheid	Percentages
Ja	11	92%
nee	1	8%

Tabel 4.2: antwoord vraag 1

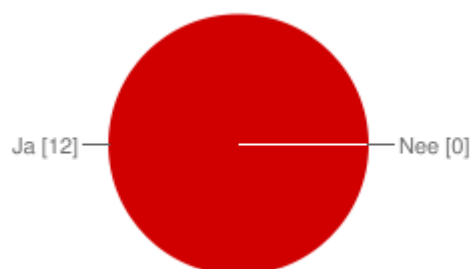
2. Heb je iets aan de nieuwe informatie?

Antwoord	Hoeveelheid	Percentages
Ja	12	100%
nee	0	0%

Tabel 4.3: antwoord vraag 2

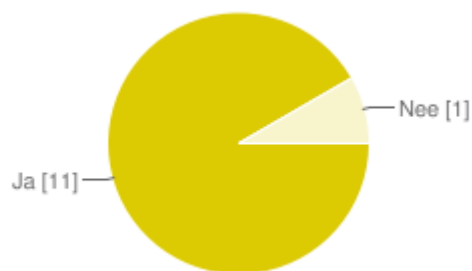
3. Zouden de leerstijlen iets kunnen toevoegen aan het handelingsplan?

Antwoord	Hoeveelheid	Percentages
Ja	12	100%
nee	0	0%

Tabel 4.4: antwoord vraag 3

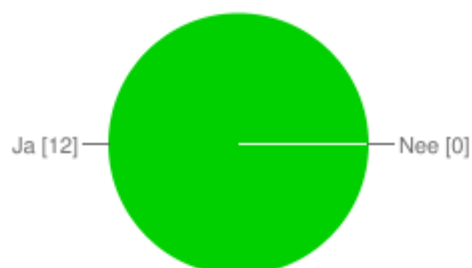
4. Zou het meerwaarde hebben deze lijst voor alle leerlingen in te vullen?

Antwoord	Hoeveelheid	Percentages
Ja	12	92%
nee	1	8%

Tabel 4.5: antwoord vraag 4

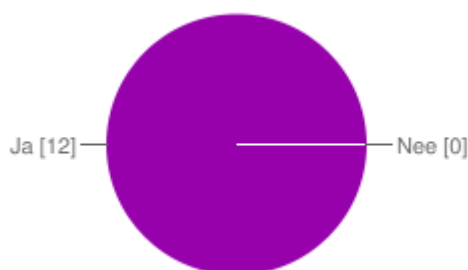
5. Hebben de leerstijlen meerwaarde voor school K. te H.?

Antwoord	Hoeveelheid	Percentages
Ja	12	100%
nee	0	0%

Tabel 4.6: antwoord vraag 5

6. Verwacht je dat de leerlingen er iets aan hebben als je bij het plannen van je onderwijs gebruik maakt van de leerstijlen?

Antwoord	Hoeveelheid	Percentages
Ja	12	100%
nee	0	0%

Tabel 4.7: antwoord vraag 6

Uit de data blijkt dat vier van de zes vragen door 100% van de leerkrachten beantwoord zijn met JA. Twee van de zes vragen zijn door 92% van de leerkrachten beantwoord met JA. Vraag 1 en vraag 4 zijn door 8% (1 leerkracht) van de leerkrachten beantwoord met NEE. Waarbij geldt dat bij beide vragen een andere leerkracht NEE ingevuld heeft. Vraag 1 en vraag 4 zijn door twee verschillende leerkrachten met NEE beantwoord.

Van de twaalf leerkrachten die de vragenlijst hebben ingevuld hebben tien leerkrachten de vragenlijst voor 100% met JA beantwoord. Twee leerkrachten hebben de vragenlijst voor 92% met JA beantwoord.

Open vragen

De volledige dataverzameling van de open vragen zijn in bijlage 6 vermeld.

De antwoorden op de open vragen zijn ingedeeld in vijf categorieën.

Categorie:	Totaal aantal reacties
1. Manieren van kijken naar de leerling	5
2. Verbetering onderwijs	6
3. Bevestiging intuïtieve beeld van een leerling	3
4. Ja, ik ben enthousiast over de leerstijlen en heb suggesties	12
5. Overig	2

Tabel 4.8: antwoord per categorie

1. Manieren van kijken naar de leerling.

De antwoorden in deze categorie beschrijven hoe de leerstijlen een aanvulling geven op de manier waarop je naar een leerling kijkt. Enkele citaten van leerkrachten worden hieronder in willekeurige volgorde vermeld.

Citaten leerkrachten:

1. Ik. 1: "Nog een andere manier van kijken is altijd goed voor de leerlingen"
2. Ik. 7: "Je brengt de problemen duidelijk in beeld, waardoor je bepaalde problemen kunt voorkomen."
3. Ik. 8 "Iedereen die met de betreffende leerling werkt, volgt dezelfde aanpak inzake deze leerling. Voor de leerling een prettige werkwijze lijkt me."

2. Verbetering onderwijs

De antwoorden in deze categorie beschrijven dat er door het gebruik van de leerstijlen beter aangesloten kan worden bij de leerbehoeftes van de leerling en dat dit tot beter onderwijs leidt. Enkele citaten van leerkrachten worden hieronder vermeld. De citaten zijn weergegeven in willekeurige volgorde.

Citaten leerkrachten:

1. Ik 4. "Gerichter onderwijs op leerbehoefte van de leerlingen. Onderwijs kan meer aansluiten op individuele ontwikkelingen."
2. 'Ik 3. "Ik denk dat dit de communicatie over en ook met leerlingen zeer zeker kan verbeteren."
3. Ik 8. "Onze leerlingen hebben er recht op dat ze worden benadert en aangesproken op hun eigen leerstijl. Dan vergroot je mijns inzien het leereffect. Basis is vertrouwen en die moet goed geworteld zijn. Daarna is het kind beter ontvankelijk voor kennis, deze leerstijlen spelen daar goed op in."
4. Ik 10. "De leerstijlen op zich geven een duidelijk beeld over verschillende manieren van leren, informatieverwerking, etc. Het onderwijsaanbod zou op een gerichte manier aangepast kunnen worden op de verschillende manieren van leren van individuele leerlingen."
5. Ik. 12: "Door de leerstijlen van de leerlingen in kaart te brengen wordt het voor de leerkracht duidelijk wat de mogelijkheden en beperkingen van de leerlingen zijn en wat hij/zij 'moet' doen om ervoor te zorgen dat de leerlingen tot leren en ontwikkeling komen."

3. Bevestiging intuïtieve beeld van een leerling

Een aantal leerkrachten beschrijven in hun antwoord dat de leerstijlen het beeld van en over een leerling aanvult en bevestigt. Enkele citaten van leerkrachten worden hieronder in willekeurige vermeld.

Citaten leerkrachten:

1. Lk 3: "Klopt helemaal, het is leuk om te zien dat je gedrag nu toe kunt schrijven aan een bepaalde leerstijl in plaats van aan karaktertrekjes van de leerling."
2. Lk. 11: "Ik denk dat je door de leerstijlen een bevestiging van je intuïtieve beeld van een leerling krijgt en hierdoor bewuster kan gaan handelen."
3. Lk. 12: "Een leerkracht kan door het in kaart brengen van de leerstijlen natuurlijk ook bevestigd worden in de leerstijlen, die hij/zij denkt te 'zien' bij een leerlingen

4. Ja, ik ben enthousiast over de leerstijlen en heb suggesties

De antwoorden die hieronder beschreven worden zijn van belang voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Enkele citaten van leerkrachten worden hieronder in willekeurige volgorde vermeld.

Citaten leerkrachten:

1. Lk. 8 "Er zou een goede overdracht plaats moeten vinden van de ene naar de andere collega. Een overzichtelijk schema (digitaal), waar je ook nog een persoonlijke 'noot' in kan zetten over die betreffende leerling."
2. Lk. 10 "Het zou het groepsoverstijgend werken kunnen bevorderen doordat de leiding en het onderwijsondersteunend personeel op de hoogte zijn van de leerstijlen die bij individuele leerlingen het beste 'aanslaan'. Voor (nieuwe) medewerkers zou het 'het leren kennen van', 'het begrip voor' en 'de omgang met' de leerlingen kunnen bevorderen."
3. Lk. 6: "Ik denk dat het zeker een meerwaarde kan hebben maar wat daarvan de consequenties direct of op lange termijn zijn, is moeilijk om dit 1-2-3 aan te geven. Ik zou daar ook graag met collega's over willen praten."
4. Lk. 5: "Ik zou graag je onderzoek willen lezen en me meer willen verdiepen in de leerstijlen van ZML leerlingen. "
5. Lk. 1: "Ik ben super positief over deze opzet en ik hoop dat dit onderdeel wordt van de zorg op onze school?"
6. Lk. 2: "In ieder geval zouden we het goed moeten inbedden, zodat iedereen precies weet wat bedoeld wordt en we dezelfde taal spreken. Dan zal het zeker meerwaarde kunnen hebben in de begeleiding van leerlingen."
7. Lk. 9: "Meer werk natuurlijk, maar het geeft wel een zeer duidelijk beeld van de leerling en wat je er aan kan doen, vooral het didactisch advies is verhelderend en geeft duidelijk handvatten voor jou als leerkracht en anderen die met die leerling werken.
8. Lk. 10: "Ook voordelen als je kijkt naar de overdracht van een leerling naar een andere groep of wisseling in personeel. Het wiel hoeft niet steeds opnieuw uitgevonden te worden. "
9. Lk. 8: "Het lijkt me wel veel werk om elke leerling goed in te schalen in de juiste leerstijlen."

10. Lk. 12: "Ik ben benieuwd naar jouw visie op het invoeren van de leerstijlen. (hoe?, wanneer? Etc.)."

5. Overig

Deze antwoorden waren niet te categoriseren en worden beschreven onder overig. Enkele citaten van leerkrachten worden hieronder vermeld.

Opmerking leerkrachten:

1. Lk. 2: "Ik herken 1 leerstijl, de andere veel minder/ nauwelijks. Ik moet invullen of ze overeenkomen met mijn beeld, dus vul ik dan maar 'nee' in."
2. Lk. 12: "vond de beschrijving van de leerstijlen kort en bondig, makkelijk te lezen. De leerstijlen kwamen grotendeels overeen met mijn beeld van de leerling."

9 van de 12 leerkrachten hebben beide open vragen beantwoord. Drie van de twaalf leerkrachten hebben alleen de eerste open vraag beantwoord. Door de antwoorden op de vragen te categoriseren blijkt dat er vijf antwoorden gegeven zijn in categorie 1, zes antwoorden in categorie 2, drie antwoorden in categorie 3, twaalf antwoorden in categorie 4 en twee antwoorden in categorie 5. Alle antwoorden op de open vragen zijn vermeld in bijlage 6. De belangrijkste citaten zijn hierboven vermeld. Het valt op dat er in de categorie 4 (*ja, ik ben enthousiast over de leerstijlen en heb suggesties*) de meeste antwoorden zijn gegeven.

4.4. Samenvatting

In hoofdstuk 4 zijn de data-analyses van de vragenlijsten weergegeven. De volledige data-analyse van vragenlijst 1 wordt vermeld in bijlage 4. Deze data zijn interessant bij de invoering van de leerstijlen in de praktijk maar geven niet direct antwoord op de onderzoeksvraag. De data-analyses van vragenlijst 2 worden uitgebreid beschreven in bijlage 6. De belangrijkste data zijn in dit hoofdstuk beschreven. De JA/NEE vragen worden weergegeven in een cirkeldiagram, de open vragen zijn gecategoriseerd in vijf categorieën. Met de informatie uit hoofdstuk 4 zal in hoofdstuk 5 toegewerkt worden naar het antwoord op de onderzoeksvraag en de deelvragen.

Hoofdstuk 5 Conclusie

5.1 Inleiding

In hoofdstuk 5 worden alle onderzoeksgegevens verwerkt om zo een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag en de deelvragen. Zoals in dit gehele onderzoek zal er ook in dit hoofdstuk weer een onderscheid gemaakt worden tussen fase 1 en fase 2.

5.2 Conclusies fase 1

Zoals uit tabel 4.1 blijkt worden de leerlingen door leerkrachten ingedeeld in meerdere leerstijlen per leerling. Het spreken van één leerstijl wordt door deze tabel dan ook ontkracht. Veel meer dan alleen een manier van leren, beschrijven de leerstijlen omgangsvormen van de leerling met de omgeving en het materiaal.. Er zijn leerstijlen die van toepassing zijn op slechts enkele leerlingen, leerstijl 4, 8 en 12 zijn van toepassing op drie leerlingen. Daarnaast zijn er leerstijlen die op bijna alle leerlingen van toepassing zijn, leerstijl 13 bijvoorbeeld is van toepassing op twaalf van de vijftien leerlingen, leerstijl 6 en 10 op elf leerlingen en leerstijlen 9 en 11 op tien leerlingen. Hiervoor zijn per leerstijl en niveau van leerstijl verklaringen te geven.

Over leerstijl 4 – 7 is in hoofdstuk 2 al opgemerkt dat deze oplopen in moeilijkheid en dat deze de leerstijlen op groepsniveau beschrijven. Dit is wellicht een verklaring voor de geringe mate waarin leerstijl 4 voorkomt. Leerstijlen 5 en 7 zijn op ongeveer de helft van de leerlingen van toepassing en leerstijl 6 op elf van de vijftien leerlingen. Men kan er dus vanuit gaan dat leerlingen gemiddeld meer dan één leerstijl hebben op groepsniveau.

Enkele opmerkingen over veel voorkomende leerstijlen:

Leerstijl 13 (twaalf leerlingen) gaat er vanuit dat er voor het leren van kinderen aangesloten dient te worden bij hun dominante ervaringsordening. Er wordt binnen deze leerstijl in de vragenlijst geen onderscheid gemaakt tussen de vier vormen van dominante ervaringsordening, waarmee deze leerstijl inderdaad voor iedere leerling passend lijkt te zijn (zie discussiepunten).

Leerlingen die hoog scoren op leerstijl 10 (elf leerlingen) hebben behoefte aan duidelijkheid en voorspelbaarheid. In hoofdstuk 2 is beschreven dat ZML leerlingen behoefte hebben aan ondersteuning bij het kaderen en begrijpen van de wereld. Het is daarmee bevestigd dat veel leerlingen deze behoefte hebben.

Leerstijl 9 (tien leerlingen) is van toepassing op leerlingen die weinig initiatief nemen op het gebied van leren en omgaan met anderen. Uit de gegevens blijkt dat dit op veel leerlingen van toepassing is, waarbij vooral opvalt dat dit bij meer VSO dan SO leerlingen als een eigenschap wordt gezien.

Leerstijl 11 (tien leerlingen) tenslotte gaat uit van een grote behoefte aan visueel pragmatisch en concreet fysiek leren. Deze leerlingen hebben sterke behoefte aan het leren in de praktijk van alledag aan de hand van voorbeelden. Dit is van grote mate van belang bij het vormgeven van de dagelijkse onderwijspraktijk.

Enkele opmerkingen over weinig voorkomende leerstijlen

Het is opvallend dat leerstijl 8 voor weinig kinderen gekozen wordt. Binnen het ZML onderwijs wordt herhaaldelijk gewezen op de kracht van herhaling en de behoefte aan vaste patronen voor de leerlingen. Toch blijkt, uit deze vragenlijst, dat dit slecht voor 20% van de leerlingen als belangrijke leerstijl wordt aangemerkt.

Uit de vragenlijst kan opgemaakt worden dat alle leerstijlen die beschreven worden in de publicatie 'Op je hurken in de klas' voorkomen binnen de school. Alle leerlingen hebben tenminste twee dominante leerstijlen en dit kan oplopen tot meer dan vijf. Het lijkt dus niet verstandig om te spreken over de leerstijl van de leerling maar eerder over de verschillende onderwijsbehoeften. Per leerstijl worden er verschillende manieren beschreven om lesstof aan te bieden. Leerkrachten zouden deze manieren allemaal moeten kunnen toepassen en kunnen schakelen per aanpak per leerling per moment. De leerstijlen kunnen daarmee gezien worden als duidelijke handvatten die leerkrachten kunnen gebruiken in het voorbereiden en aanbieden van lesstof.

5.3 Conclusie fase 2

Het onderzoek richt zich in de eerste plaats op de manieren waarop de leerstijlen geïmplementeerd kunnen worden binnen het team van school K. te H.. Om dit te onderzoeken is er een tweede vragenlijst uit gezet waarin werd gevraagd naar de mening van leerkrachten over de leerstijlen, de bruikbaarheid en de mogelijke toepassingen. De publicatie “Op je hurken in de klas” van L. H. Damen en M. Cordang (2007) gaat uit van het constructivistisch leren waarbij gebruik wordt gemaakt van de kennis van leerlingen. Instructie is in deze visie gericht op het ondersteunen van de leerling bij het actief opbouwen van nieuwe kennis.

In de eerste vragenlijst die de leerkrachten ingevuld hebben, is gevraagd naar deze visie. Op deze vraag geven zij het volgende aan:

Manier van leren	Voorkeur
Het ondersteunen van leerlingen bij het leren zelf actief hun eigen kennis op te bouwen.	9
Het overdragen van kennis en vaardigheden zodat leerlingen de nieuwe informatie zich eigen maken.	6

Tabel 5.1: manier van leren

60% van de respondenten geeft aan dat zij het constructivistisch leren zien als dé manier van leren voor kinderen. 40% geeft aan dat zij het overdragen van kennis en vaardigheden zien als dé manier van leren. Door de meerderheid van de ondervraagde collega's wordt onderschreven dat constructivistisch leren aansluit bij de ZML doelgroep. Het werken met de leerstijlen zou daarmee een goede manier van kijken naar de leerlingen zijn. Zowel in de genoemde publicatie als in het team overheerst de gedachten dat leerlingen ondersteunt dienen te worden bij het eigen maken van nieuwe kennis en vaardigheden welke aansluiten bij al eerder geleerde kennis. Door het toepassen van de leerstijlen van L. Damen en M. Cordang in de praktijk is er sprake van het werken met en aan een strategie. Deze leerstijlen dragen bij aan het leerproces van de leerling, waarbij de leerling zijn/haar eigen kennis construeert. Leeractiviteiten die aansluiten bij de leerstijl van een leerling bieden maximale mogelijkheden om tot leren te komen.

Vrijwel alle leerkrachten (elf van de twaalf respondenten) geven aan dat de leerstijl past bij de leerling. Eén leerkracht geeft aan dat één van de leerstijlen wel past maar dat zij zich niet herkent in de andere leerstijl die toegeschreven wordt aan de leerling. Over het algemeen geeft de vragenlijst een goed beeld van de leerlingen en mag daarmee bruikbaar genoemd worden.

Dit komt ook naar voren uit de andere vragen in vragenlijst 2 waarop alle respondenten aangeven dat leerstijlen iets kunnen toevoegen aan het handelen van de leerkracht. De leerlingen zouden er profijt van hebben als er bij de voorbereiding van het onderwijs gebruik wordt gemaakt van de leerstijlen. Alle leerkrachten die de vragenlijst hebben ingevuld geven aan dat het gebruik van leerstijlen iets kan toevoegen aan hun werkwijze en omgang met de leerling.

Alle leerkrachten geven aan dat de informatie die zij kregen aan de hand van de toegewezen leerstijl als zinvol wordt ervaren. Vooral het kunnen plaatsen en herkennen van gedrag in verschillende situaties aan de hand van de leerstijl levert goede informatie op. Daarnaast geeft men aan dat het de communicatie rondom een leerling kan verbeteren als men dezelfde taal gebruikt. Het intuïtieve beeld dat je van een leerling hebt wordt geformaliseerd door het gebruik van leerstijlen.

Respondenten geven aan dat deze informatie zeer zeker bruikbaar is in de praktijk, dat het een goed beeld geeft van de manieren waarop onze leerlingen leren en waaraan zij behoefte hebben. Door het gebruik van de leerstijlen kun je beter onderwijs op maat bieden en sluit het onderwijs beter aan op de onderwijsbehoeften van de leerling. Aangegeven wordt dat het gebruik van leerstijlen in eerste instantie extra werk oplevert maar dat het op termijn het onderwijs ten goede komt.

5.4 Antwoord op de onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag:

Op welke manier kunnen de leerstijlen uit de publicatie 'Op je hurken in de klas' (L.H. Damen & M. Cordang, 2007) op school K. te H. inzichtelijk worden gemaakt voor de leerkracht?

Uit dit onderzoek blijkt dat de publicatie 'Op je hurken in de klas' van grote waarde kan zijn voor school K. te H.. De manier van kijken naar de leerlingen wordt als nuttig gezien en sluit aan bij de dagelijkse praktijk. Leerkrachten geven aan dat ze veel hebben aan de informatie die dit oplevert en dat zij deze graag zouden gebruiken in de dagelijkse praktijk. De vragenlijst en de informatie die de antwoorden opleveren, zijn daarmee een goede manier om leerkrachten kennis te laten maken met de leerstijlen. Enerzijds levert het hen extra informatie op over leerlingen die zij in de klas hebben en anderzijds worden ze geprikkeld om meer informatie over leerstijlen te gaan zoeken. Leerstijlen worden gezien als een goede manier van communiceren over leerlingen omdat dit uitgaat van een zelfde taal voor iedereen. Hoewel het invullen van de vragenlijst wat tijd kost, wordt dit gezien als een goede manier om je kennis over een leerling meer te formaliseren zodat iedereen weet wat er met een bepaalde eigenschap bedoeld wordt.

5.5 Discussiepunten onderzoek

Tijdens het schrijven van het onderzoek zijn er enkele bijzonderheden opgevallen die kunnen leiden tot het ontstaan van een discussie. De mogelijke discussiepunten worden in deze paragraaf beschreven.

Allereerst is het opvallend dat het werken met de leerstijlen uit de publicatie 'Op je hurken in de klas' wel wordt benoemd in het beleidsplan maar tot op heden geen belangrijke rol heeft bij het vormgeven van de onderwijspraktijk van school K. te H..

Verder is het opmerkelijk dat er in de publicatie 'Op je hurken in de klas' veel waarde wordt gehecht aan een actief leerproces waarbij leerlingen zelf hun kennis construeren. In dit onderzoek blijkt dat tien van de vijftien leerlingen weinig initiatief nemen op het gebied van leren en omgaan met anderen. Dit kan ik in tegenspraak zijn met de informatie uit het theoretisch kader van dit onderzoek.

Leerstijl 13 komt bij iedereen terug, doordat elke leerling een dominante ervaringsordening heeft. In de vragenlijst zijn de vier verschillende dominante ervaringsordeningen niet genoemd waardoor deze voor alle ZML leerlingen passend lijken te zijn. Verzuimd is om in de vragenlijst de vier verschillende dominante ervaringsordeningen te noemen. Er is alleen gevraagd of de leerstof aan moet sluiten bij de dominante ervaringsordening van de leerling. Alle respondenten hebben daarop met JA beantwoord. De vier ervaringsordeningen worden hieronder kort toegelicht, om het beeld compleet te maken. Indien de vraag met NEE beantwoord wordt past die ervaringsordening bij de leerling.

Ervaringsordening	Omschrijving	Vraag
1. Lichaamsgebonden ervaringsordening	Veiligheid lichaam	Is mijn lichaam veilig? JA/NEE
2. Associatieve ervaringsordening	Betrouwbaarheid concrete omgeving	Is mijn omgeving (materieel en medemenselijk) betrouwbaar/voorspelbaar? JA/NEE
3. Structurerende ervaringsordening	De samenhang van een episode/gebeurtenis	Weet ik hoe de samenhang is, wat staat mij te wachten? JA?NEE
4. Vormgevende ervaringsordening	Eigenheid, zelfgevoel, uniciteit beleving.	Mag ik er zijn? Word ik gekend zoals ik ben? JA?NEE

Tabel 5. 2: Dominante ervaringsordening ontwikkeld door Dr. Dorothea Timmers-Huigens (2005)

In deelvraag 5 wordt aan de leerkracht gevraagd of de ingevulde leerstijl bij de leerling past. Elf van de twaalf respondenten (92 %) geeft aan dat de leerstijl past bij de leerling. Eén leerkracht geeft aan dat één van de leerstijlen wel past maar dat zij zich niet herkent in de andere leerstijlen die toegeschreven zijn aan de leerling. Over het algemeen geeft de vragenlijst een goed beeld van de leerling en zou daarmee bruikbaar genoemd mogen worden. Eén leerkracht gaf als tip om de leerstijlen goed uit te werken en in te bedden zodat we “dezelfde taal” spreken. In de onderzoekspresentatie aan het team zal het inbedden en verder uitleggen van de leerstijlen een onderwerp moeten zijn.

5.6 Mogelijk vervolgonderzoek

Naar aanleiding van de uitkomsten van dit onderzoek zouden de volgende thema's deel uitkunnen maken van eventueel vervolgonderzoek.

- Wat is er nodig om de leerstijlen verder te implementeren in de praktijk?
- Hoe kunnen de leerstijlen toegevoegd worden aan het handelingsplan en het digitaal leerlingvolgsysteem?
- Sluiten de handelingen en interventies van de leerkrachten beter aan bij de leerlingen als de leerstijlen van de leerlingen bekend zijn?
- Zouden de vragenlijsten op meerdere (ZML)scholen afgenomen kunnen worden en zouden ze ook voor andere onderwijsvormen informatie opleveren?

5.7 Samenvatting

Samenvattend kan worden gesteld dat de manier van werken, waarbij leerkrachten een vragenlijst invullen en vervolgens de meest belangrijke leerstijlen per leerling ontvangen, een succes is. De leerkrachten die beide vragenlijsten hebben ingevuld geven allemaal aan dat de leerstijlen een meerwaarde hebben voor het onderwijs op school K. te H. en in de toekomst zeker onderdeel zou moeten zijn van het onderwijsaanbod en het handelingsplan. De resultaten en discussiepunten die uit het onderzoek zijn gekomen zijn interessant voor betrokkenen en vragen om nog meer onderzoek over leerstijlen en de uitwerking daarvan in de praktijk. De uitkomsten van het onderzoek en de verdere implementatie van de leerstijlen worden aankomend jaar op een studiedag aan het team gepresenteerd.

Hoofdstuk 6 Het Proces

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt op het onderzoeksproces en op mijn persoonlijke ervaring met het uitvoeren van een onderzoek gereflecteerd.

6.2. Mijn onderzoeksproces

Een interessant, bruikbaar en haalbaar onderwerp zoeken voor het onderzoek was een grote zoektocht voor mij. Ik heb genoeg interesses en ideeën en al snel bleek dat ik zeer gericht bezig ben met mijn onderwijsvisie. Ik vind dat ik als leerkracht weloverwogen keuzes moet maken in het verzorgen van onderwijs aan leerlingen die zeer moeilijk leren. Ik vind het belangrijk dat er gekeken wordt naar de individuele zorg- en onderwijsbehoefte van de leerling. De positieve kanten, kwaliteiten en mogelijkheden van de leerling vind ik het aandachtspunt om goed onderwijs te verwezenlijken. In het onderstaand mailtje dat ik heb verzonden naar mijn docente en Critical Friends n.a.v. een discussie over inclusief onderwijs in november 2010, blijkt hoe ik denk over het verwezenlijken van (inclusief)onderwijs.

"Ik was te moe om adequaat te reageren. Ik denk dat het juist de valkuil is van inclusief onderwijs om te denken dat iedereen gelijk is en hetzelfde nodig heeft. Nee, ik denk dat je kinderen ongelijk moet benaderen om ze evenveel kansen te geven/te bieden. Verschillend maar gelijkwaardig dat staat centraal. Het is belangrijk om in te spelen op de individuele behoeftes van een leerling. Je gaat uit van de sterke kanten van een leerling, de zwakke kanten moet je compenseren of juist aanbieden in een passende leeromgeving. Daarnaast is het juist van belang op een school dat verschil er mag zijn of zelfs moet zijn. Hierdoor leren kinderen dat niet iedereen hetzelfde nodig heeft en dat je juist van elkaars sterke kanten kan leren. En zo compenseren de kinderen elkaar weer, dat gebeurt immers in de maatschappij ook. Of zou ik graag willen dat hier in de maatschappij sprake van is?"

Nadat ik verschillende onderwerpen (o.a. inclusief onderwijs) heb besproken in mijn onderzoeksgroep ben ik uiteindelijk gaan kijken naar de leerstijlen binnen het ZML onderwijs, gepubliceerd door SLO *Het leren van ZML, "Op je hurken in de klas"* geschreven door Damen, L.H. & Cordang M, (2007)

Dit onderwerp heeft een directie link met het ontwikkelen van visie over hoe zeer moeilijk lerende kinderen leren en welke didactische en pedagogische uitgangspunten van belang zijn om de leerstijlen te gebruiken in de praktijk. Tijdens mijn onderzoek blijkt dat ook zeer moeilijk lerende kinderen in staat zijn om metacognitie te leren indien zij beschikken over bepaalde strategieën. Deze strategieën worden in de publicatie 'Op je hurken in de klas' beschreven als leerstijlen. Door het aansluiten bij de leerstijlen (strategieën) van een leerling kan er nog beter aangesloten worden bij de onderwijsbehoefte van de leerling.

Doordat ik een brede interesse heb en veel onderwerpen en discussies interessant vind (dit zie ik als een positieve kant van mijzelf) was het voor mij moeilijk om het onderwerp klein te houden. Ik ben regelmatig 'paden' ingegaan, die achteraf overbodig zijn geweest voor het antwoord op mijn onderzoeksvraag. Naast de feedback van mijn studiegenoten en begeleidster had ik zelf ook vaak kritische feedback op mijn eigen werk. Ik ben kritisch naar mijzelf maar ook naar anderen. Ik constateerde inconsequenties maar vond het lastig om deze opnieuw te kaderen. De 'rode draad' in het vizier blijven houden was een leerpunt voor mij. Ik heb geleerd dat ik heel vaak te veel wil realiseren en dat een afgebakend onderwerp uitwerken ook heel veel informatie oplevert. Kwalitatief levert afgebakende informatie meer op. Naarmate het onderzoek vorderde vielen er voor mij steeds meer 'puzzelstukjes' op hun plaats en was het makkelijker om de hoeveelheid informatie te kaderen.

Tijdens het schrijven van mijn onderzoek heb ik geleerd dat iedereen een andere werkwijze heeft en op een andere manier tot een resultaat komt. De leerstijlen van de publicatie 'Op je hurken in de klas' onderschrijven dit maar ook het proces dat mijn Critical Friends en ik doorlopen hebben, laten dit zien. Uiteindelijk zijn we allemaal tot het gewenste resultaat gekomen.

Wat ik inspirerend heb gevonden tijdens het uitvoeren van mijn onderzoek was het onderbouwen en schrijven van het theoretische kader. De publicatie "Op je hurken in de klas" (L.H. Damen & M. Cordang, 2007) was het uitgangspunt van mijn onderzoek. De vermelde literatuur in deze publicatie was zeer theoretisch en pittig

om te lezen. Pas later in het onderzoeksproces heb ik begrepen dat de publicatie 'Op je hurken in de klas' naast het constructivistisch leren uitgaat van een ontwikkelingsgerichte benadering naar de leerling toe. Dit verklaar ik doordat de publicatie 'Op je hurken in de klas' zeer pittige vakliteratuur is. Het is niet toegankelijk geschreven. Om het te begrijpen is het verdiepen in de stof noodzakelijk. Hier lag natuurlijk meteen een uitdaging voor mijn onderzoek. Uiteindelijk is mijn onderzoeksvraag op dit punt ontstaan.

Op welke manier kunnen de leerstijlen uit de publicatie 'Op je hurken in de klas' (L.H. Damen & M. Cordang, 2007) op school K. te H. inzichtelijk worden gemaakt voor de leerkracht?

Wat ik bijzonder vind is dat onderzoeken iets teweeg brengt bij mijzelf, maar uiteindelijk ook bij anderen. Door dit onderzoek heb ik de leerstijlen van de publicatie "Op je hurken in de klas" inzichtelijk kunnen maken voor de leerkrachten. Uit vragenlijst 2 blijkt ook dat veel leerkrachten die mee hebben gedaan aan het onderzoek positief zijn over de leerstijlen en zelfs suggesties hebben over de implementatie van de leerstijlen in de praktijk. Door dit onderzoek heb ik collega's enthousiast kunnen maken over de leerstijlen van de publicatie 'Op je hurken in de klas'.

Ik vind het belangrijk om steeds meer te leren en lezen over de ZML doelgroep en te zien dat er professionele groei is binnen het ZML onderwijs. Er worden steeds meer onderzoeken gedaan binnen de doelgroep en daarnaast worden er steeds meer leermiddelen ontwikkeld. Voor de leerkrachten levert dit steeds meer expertise op waardoor het pedagogisch en didactisch handelen bijgesteld kan worden.

In een antwoord op vragenlijst 2 schrijft Lk. 9:

"Kim, wat een werk om het allemaal uit te zoeken en aan ons door te mailen, het is zelfs voor mij na zoveel jaren werk toch weer fijn om te weten/lezen dat er voor onze kinderen steeds meer onderzoeken/leerstijlen komen, zodat er meer begrip/opvang/begeleiding ed. is voor onze kinderen, vergeleken met toen ik 36 jaar geleden begon."

6.3 Mijn inzet

Doordat ik een periode van 8 weken ziek ben geweest ben ik later dan mijn bedoeling was met het onderzoek gestart. Deze persoonlijke omstandigheden en de (op dat moment moeilijke) omstandigheden op mijn werk, hebben ervoor gezorgd dat mijn onderzoeksproces onder voortdurende druk heeft gestaan. Ik heb er bewust voor gekozen om een onderzoek uit te voeren dat niet afhankelijk zou zijn van mijn leerlingen en/of groep. De reden is dat er zeer veel wisselingen en veranderingen binnen de groep en school zijn. De tijdsdruk was hoog, dit heeft het proces beïnvloed. Uiteindelijk heb ik wel doorgepakt en heeft dit positief uitgekapt. Daar ben ik trots op.

Ik heb de samenwerking met mijn Critical-Friends en begeleidster als prettig ervaren. Wij hebben met een kritische maar positieve blik naar elkaars werk en handelen kunnen kijken. Samen hebben we discussies gehad over “hoe onderwerpen het beste aan te pakken” en elkaar continu gestimuleerd om door te gaan. Ik vond de bijeenkomsten zeer zinvol en prettig. Elkaar inhoudelijk feedback geven via de mail vond ik lastig, omdat ik mijn handen vol had aan mijn eigen onderzoek en proces. Tijdens de bijeenkomsten heb ik mijn uiterste best gedaan om een actieve en positief kritische houding aan te nemen.

Achteraf kijk ik tevreden terug op dit zeer leerzame proces. Ook al waren de omstandigheden niet optimaal.

De windrichting kon ik niet veranderen...de stand van mijn zeilen wel..!

Ik ben trots op mijzelf! Ik wil graag een aantal personen bedanken die er mede voor gezorgd hebben dat ik uiteindelijk met een trots en voldaan gevoel terug kijk op het uitvoeren van mijn onderzoek.

Allereerst wil ik al mijn collega's die mee hebben gewerkt aan dit onderzoek en de directie bedanken. Als tweede wil ik mijn onderzoeksbegeleidster Anouk Middelkoop-van Erp en mijn Critical Friends, Annet, Harriet en Marieke bedanken voor hun betrokkenheid en scherpe feedback tijdens het uitvoeren en schrijven van mijn

onderzoek. Ook Ankie en Lisette wil ik bedanken voor hun hulp. Als laatste maar zeker niet als minste wil ik mijn partner Rolf bedanken voor al zijn steun, motiverende woorden en hulp.

6.4 Samenvatting

Ik heb geleerd dat de 'rode draad' heel belangrijk is bij het uitvoeren van een onderzoek. Alle vragen en overdenkingen komen terug bij de onderzoeksvraag en de deelvragen. Vaak heb ik stil gestaan bij de onderzoeksvraag en mijzelf de vraag gesteld "ben ik aan het doen wat ik moet doen?" Is dit het antwoord op de onderzoeksvraag? Het uitvoeren van een onderzoek was voor mij een nieuwe en interessante ervaring. Ik heb geleerd hoe ik moet onderzoeken en welke vaardigheden daarbij horen. Uiteindelijk zijn alle puzzelstukjes in elkaar gevallen en ben ik tevreden met het onderzoek dat ik heb uitgevoerd.

Kim Visser, juni 2011

Studentnr. 2066970

Literatuurlijst

Aldenkamp A.P, Renier, W.O & Smit L.M.E. (2005) *Neurologische aspecten van ontwikkelingsproblemen bij kinderen*. Leuven/Apeldoorn: Garant

Brinkman, J (2000) *De vragenlijst*. Groningen: Wolters-Noordhoff

Brooks, Sperber, & Mc Cauley. (1984) *Learning and cognition in the mentally retarded*. Published by National Institute of Child Health and Development. U.S.

Damen. L.H & Cordang M. (2007) *Het leren van ZML, Op je hurken in de klas*. Enschede: SLO

Feldman, Robert S. (2005) *Ontwikkelingspsychologie*. Benelux Pearson Education.

Flavell, J, Miller, P & Scott, M. (2002) *Cognitive development* New jersey: Prentic Hall

Janssen-Vos, F (2003) *Basisontwikkeling in de onderbouw* Assen: Koninklijke van Gorcum

Kallenberg, T, Koster, B, Onstenk, J & Scheepsma, W (2007) *Ontwikkeling door onderzoek; een handreiking voor leraren*. Utrecht/Zutphen: Thieme-meulenhoff

Lavooij, M. (2003) *Onderwijsleermiddelen zml: Een ontwikkelingsgerichte benadering speciaal onderwijs*. Enschede: SLO

Leavers, F, Heylen, L & Daniels, D. (2004) *Ervaringsgericht werken met 6 tot 12-jarigen in het basisonderwijs*. Leuven: CEGO Publisher

Timmerman, K (2008) *Een persoonlijke denk- en leerstijl: Handleiding voor leerkrachten, begeleiders en ouders*. Leuven/Voorburg: Acco

Timmers-Huigens D. (2005) *Ervaringsordening, mogelijkheden voor mensen met een verstandelijke handicap* Nederland: Reed business

Van Parreren, Carel .F. (2004) *Ontwikkelen onderwijs* Leuven/Voorburg: Acco

WOSO (Werkverband opleidingen speciaal onderwijs) (2004) *Bekwaam en speciaal : generiek competentie profiel speciale onderwijszorg*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant

Bijlage 1: Leerstijlen 1 t/m14

Leerstijlen 1 t/m 14 zijn bijna geheel overgenomen uit de publicatie 'Op je hurken in de klas' (L.H. Damen & M. Cordang, 2007)

Leerstijl 1. Kennen, waarderen en gebruiken.

De leerstijl

In de publicatie 'op je hurken in de klas' worden drie aspecten benoemd die het leren van ZML – leerlingen kenmerkt.

- Leren kennen
- Leren waarderen
- Leren gebruiken

Deze drie aspecten zijn belangrijk om tot ontwikkeling te komen.

Leren kennen kenmerkt het ontdekken van jezelf en het ontdekken van mogelijkheden. Deze vorm is heel basaal. Je kunt zwaaien, je kunt geluiden maken, je kunt iemand aan het lachen maken, je kunt je teen in je mond stoppen. Je leert om vaardigheden in te zetten. Bij leren waarderen is het belangrijk dat je met deze vaardigheden iets kan bereiken. Je leert de vaardigheden in te zetten om tot (innerlijke) beloning te komen. De handeling heeft effect en levert waardering op. Het is fijn om het geleerde toe te passen.

Didactische advies

De didactische richtlijnen die uit deze leerstijlen voortvloeien zijn onder andere dat de zml-leerlingen:

- Veel geduld en herhaalde kennismaking nodig heeft bij het leren kennen van mogelijkheden. Daarbij moet gelet worden op een nauwkeurige

kennis van de mogelijkheden met een daarop afgestemde didactiek (hulpmiddelen etc.).

- Heel veel waardering (ook mogelijkheden tot zelfwaardering) nodig heeft. Die waardering wordt uitsluitend gekoppeld aan lustbeleving en effect (baten), dat tegen de inspanning (de kosten) opweegt.
- Herhaaldelijk, langdurig, maar ook effectief gebruikmaken van de geleerde mogelijkheden (ook die welke we in het gewone dagelijkse leven tot deelhandelingen rekenen).
- Veel stimulans, veel geduld, veel aansporing, veel persoonlijk contact en vertrouwen is nodig om de negatieve stimulans en de negatieve effecten van de werking van de tekorten en de stoorzenders te overwinnen.
- Leren vindt altijd in een bepaalde context plaats. Het begrip context wordt op verschillende manieren gebruikt. Gemeenschappelijk daarin is dat leerlingen de leerstof aangeboden moeten krijgen op een realistische en voor hen betekenisvolle wijze.

Tegen die achtergrond speelt onderwijs zich af in een, door contexten, gesimuleerde omgeving. Kennis is context gebonden en krijgt pas waarde in de gebruikerscontext. En daarin zit voor veel leerlingen, en dus niet alleen bij zml leerlingen, een probleem. De gebruikerscontext wijkt altijd af van de context waarin geleerd wordt, hoe realistisch die context ook is. En daarin zit het probleem. Leerlingen zijn niet in staat het geleerde in andere, nieuwe situaties toe te passen. Het proces van de contextualiseren en recontextualiseren werkt onvoldoende. Hier is maar één oplossing voor: wat geleerd is moet regelmatig in nieuwe situaties terug komen. Om zo het geleerde te leren gebruiken.

Casus

Akke wil niet buiten spelen. Omdat ze toch naar buiten moet, staat ze vlakbij de muur en wiegt met haar lijfje heen en weer, in haar hand een blaadje. Niets lijkt haar te interesseren. De leerkracht stimuleert haar door haar mee te nemen naar een object: ze duwt af en toe aan een karretje waar Ace in zit of wiegt haar met schommelen. Dit lijkt Akke leuk te vinden, ze kijkt steeds om en lacht heel hard. Het lachen lijkt niet echt. Is ze bang? Akke geeft nooit aan dat ze die activiteit een volgende keer nog eens wil doen. Ze gaat steeds weer bij de muur staan. In de klas vindt Akke het

heerlijk om te draaien aan een paar ronde schijven (felgekleurde plastic bordjes die met een schroef zó zijn bevestigd, dat ze als ronde schijven gedraaid kunnen worden). De leerkracht heeft de vader van Akke gevraagd om enkele ronde bordjes die ze gekocht heeft, buiten op de schutting te bevestigen: een bekend bord voor Akke, een bord met glitters erop en een bord met allerlei kleuren die werken als een tol als het bord ronddraait (de kleuren vervagen). Na veel aanmoedigende, stimulerende begeleiding gaat Akke nu met plezier naar buiten, loopt naar de andere kant van het plein en draait aan haar schijven. Soms komt ze op haar weg een bal tegen die rolt.....ze volgt de bal tot die stil ligt en vervolgt haar weg.

Leerstijl 2. Vasthouden aan interfererende modellen

De leerstijl

Vasthouden aan interfererende mentale modellen De schema's, overtuigingen uit vroegere ervaringen, zijn heel sterk bij veel zml-leerlingen. Naarmate de handicap ernstiger is worden de schema's die het gevolg zijn van vroege ervaringen sterker. En waar het inzicht ontbreekt dat deze schema's beter kunnen worden ingeruild voor adequatere schema's blijven de vroege schema's in al hun sterkte bestaan.

Uitleg interfererende ladder:

De verschillende treden van de interferentietrap bestaan uit, in de loop van de tijd heen, opgebouwde mentale schema's die deels worden overgedragen via de cultuur of via theorievorming of via verslaglegging en overleg met collega's. De schema's behoeven niet noodzakelijk op een 'ware' interpretatie van de feiten te berusten. De interferentietrappen van de zml-leerlingen kunnen ook ontstaan zijn in de vroege jeugd, door traumatische ervaringen, door voortdurend geconfronteerd te worden (ook onbewust) met de eigen tekortschietende mogelijkheden en de daardoor opgebouwde overtuigingen over het functioneren van zichzelf. Omdat een interferentieladder uit zoveel achtereenvolgende schema's bestaat kan het moeilijk zijn alternatieven aan te leren wanneer alle treden aangesproken worden door de over te dragen kennis en vaardigheden. De leerproblemen van de zml-leerlingen dragen ertoe bij dat het veranderen van de mentale schema's van een interferentietrap moeizaam verloopt.

Didactische advies

Didactisch gezien is het zaak de schema's te vervangen door andere schema's. De didactische strategie die bij deze leerstijl past:

- Het in kaart brengen van bij dit specifieke kind voorkomende starre interfererende mentale schema's;
- Het herkennen van gedragingen die aantonen dat de leerling de interferentieladder beklimt;
- Het herkennen van de eigen interfererende mentale schema's;

- Herkennen hoe men, vooral bij onvoorspelbaar gedrag, onbegrijpelijke gedragingen en bij ongewenst gedrag snel zelf de interferentieladder beklimt waardoor leren uitgesloten wordt;
- Aansluiten bij mentale schema's, zelfs als zij nog ondoelmatig zijn om zo de mentale schema's per trede te kunnen vervangen door doelmatiger schema's. Daarvoor is veel tijd en geduld nodig, want men moet soms een hele weg van deeldoelen, randvoorwaardenscheppende leermomenten en obstakels verwijderen afleggen voordat men bij het beoogde leerdoel kan komen. Daarvoor zijn veel aangepaste strategieën nodig.

Casus

Karin gooit steeds ontwikkelingsmateriaal om als ze een tijdje werkt. Ze start meestal goed maar na ongeveer 5 minuten gooit ze bijvoorbeeld de kralenplank in één keer om. Het lijkt haar plezier te geven al die vallende dingen en de reacties van de kinderen om haar heen. De leerkracht en de ouders weten niet de oorzaak van dit gedrag maar willen dit doorbreken door haar intensief te begeleiden om dit gedrag te veranderen. Ze maken samen een handelingsplan. Karin krijgt alleen dit soort materiaal als er een begeleidster in de buurt is. Nadat Karin enkele minuten aan het werk is, gaat er een begeleidster naast haar zitten en prijst haar. Ze stimuleert Karin om nog enkele minuten onder haar begeleiding door te gaan en geeft haar dan weer complimenten en een sticker. Haar vroegere schema wordt verbroken en er komt iets anders voor in de plaats. Na enkele minuten mag ze even met de cactusnaaldenpijp bewegen (regengeluid). Deze werkwijze doen ze 2x per dag, 4x per week. De tijd dat ze zelfstandig werkt wordt steeds langer. Na een maand lijkt Karin te vergeten dat gooien met dat materiaal zo leuk is. Ze wordt voldoende afgeleid door een activiteit die ook plezier geeft en er vindt steeds een interventie plaats vóór ze zich gaat vervelen en denkt aan het gooien met de kralen. Ze lijkt meer plezier te beleven in het maken van iets en alles wat daarmee samenhangt.

Leerstijl 3. Planmatig werken

De leerstijl

Het planmatig werken van de zml-leerling is beperkt vanwege de mogelijkheden die hij of zij heeft m.b.t. algemene strategieën, vakspecifieke strategieën en metacognitie.

Een voorwaarde voor leren is dat de leerlingen over strategieën beschikken en weten wanneer, waarom en hoe een strategie gebruikt moet worden om een probleem op te lossen. Een strategie is een bepaalde aanpak om een bepaald doel te bereiken.

Didactische advies

Uit het onderzoek van Timmer (1992, 1994) blijkt dat volwassenen met een verstandelijke handicap metacognitie kunnen leren. Dit moet dan consequenties hebben voor het onderwijs aan kinderen met een verstandelijke handicap. De problemen die deze groep op latere leeftijd heeft met generalisatie moeten ook gezien worden tegen de achtergrond van de leerervaringen uit het verleden.

Didactisch gezien heeft dat als consequentie dat er meer aandacht moet zijn voor het leerproces zelf. Bij deze leerlingen wordt nog teveel naar het product en de 'buitenkant' van het gedrag en het leren gekeken. *Dit is een van de redenen om in hoofdstuk 2 te pleiten voor een constructivistische aanpak waarin er zowel bij de docent als de zml-leerling aandacht is voor de leeractiviteiten die de leerling uitvoert.* Gewenst zijn modellen waarin het 'leren leren' en het leren van vakspecifieke vaardigheden geïntegreerd zijn.

Casus

Begrijpend lezen is moeilijk voor ZMLK. Het vereist intellectuele eigenschappen. In een aantal gevallen kunnen de leerlingen technisch lezen, maar begrijpen niet wat ze gelezen hebben. Zonder een gestructureerde aanpak, begrijpen ze de tekst vaak alleen als een leerkracht samen een leerling vragen gaat beantwoorden. Ze passen

deze vraagstelling niet als ze zelfstandig lezen. Pas door de leerlingen zeer gestructureerd leesstrategieën aan te bieden en te laten toepassen, leren zij zelfstandig deze strategieën te gebruiken en kunnen een tekst beter begrijpen. We denken hierbij aan leesstrategieën als voorspellen van wat er gaat gebeuren in het verhaal, of samenvatten, of een strategie als vragen kunnen bedenken over de tekst en moeilijke woorden kunnen ophelderen.

Leerstijl 4. Sensomotorisch, gevoelsmatig leren.

De leerstijl

De leerling leert vanuit een directe en emotioneel sterke betrokkenheid bij de werkelijkheid die op dat moment concreet aanwezig is. Het leren is sterk gebonden aan het hier en nu en aan de fysieke omgang met de omgeving en de eigen lichamelijkeheid. Vooral datgene wat van persoonlijk belang is wordt opgenomen, intuïtie speelt daarbij een belangrijke rol, 'het moet goed voelen'

Leerstijl 4 gaat uit van een emotionele-fysieke dynamiek. De informatieverwerking bij deze dynamiek is emotioneel en in relaties met anderen. Er is een sterke band met het fysieke in al zijn vormen. Emotioneel-fysieke mensen houden van diversiteit en zijn buitengewoon gevoelig voor de gevoelens van anderen. Kennis is sterk verbonden met emoties én met anderen.

Leerlingen met leerstijl 4 hebben de behoefte om sterk af te gaan op intuïtie. Dit kan het leren in de weg staan, doordat zij blijven hangen in veiligheid en vertrouwde activiteiten. Het is van belang om het oude vertrouwde veilige evenwicht los te laten en om nieuwe ervaringen op te doen en zo tot leren te komen. Dit kan weerstand oproepen. Het is van belang om weerstand en onveiligheid weg te nemen voor de leerling.

Didactisch advies

- zorg voor een gevoel van persoonlijk welbevinden in de leersituatie
- biedt veel authentiek, persoonlijk contact (uitingen van goedkeuring, consequente belangstelling, eerlijke uitwisseling van gevoelens);
- vul de behoefte aan veel emotionele reacties en benaderingen in (gevoel en aanspreken, drama);
- geef mogelijkheden tot communicatie en leren met anderen;
- geef duidelijke structuur;
- bouw speciale activiteiten in die concentratie bevorderend zijn;

- biedt de mogelijkheid om lichamelijke spanningen kwijt te raken door bewegingen
- geef zeer veel verwerkingsmogelijkheden van het te leren materiaal in de praktijk van alledag.
- Nieuwe kennis moet aansluiten bij bestaande inzichten en de relatie met de kennisbron moet vertrouwd zijn.

Casus

Nordin houdt niet van schilderen, hij pakt de kwast aan alle kanten beet en smeert zijn handen vol verf. De leerkracht laat hem met zijn handen verven en gebruikt eerst een, later twee kleuren. Hij vindt het prachtig. De leerkracht benoemt de kleuren met hem en ze vertelt hardop wat ze samen doen. Na ongeveer 4 weken, merkt de leerkracht dat Nordin is uitgekeken op deze activiteit en ze vertelt dat ze gaan met een hele, dikke, korte kwast. Als hij weer heeft geverfd met zijn handen, dit keer geel en blauw, laat ze de kwast in een rode verfpot dopen en beweegt ze zijn handje met de kwast over het papier en roept: 'oh, wat gebeurt er nou, er loopt een rode streep over het papier, wat mooi, wat kan je knap toveren!' Daarna tovert hij in zijn eentje en krijgt veel bijval.

Leerstijl 5 . Pragmatisch leren

De leerstijl

Pragmatisch leren: nuttige handvaten voor de beheersing van het alle daagse oefenen. Een drang om fysiek bezig te zijn, en alleen kunnen leren wanneer de fysieke kant nadrukkelijk betrokken is in het leerproces, terwijl de emotionaliteit egocentrisch van karakter is. Dat wat mij niet raakt, is er ook niet en hoef ik niet te leren! De sensomotoriek wordt als basis van de pragmatische werking van het geleerde ingezet (bewegen, proeven, ruiken, aanraken, manipuleren, langdurig fysiek verkennen en dergelijke) . Datgene wat geleerd wordt moet emotionele waarde hebben, het moet nut hebben, direct bruikbaar zijn en een prettig effect hebben.

Kenmerkend voor fysiek-emotioneel georiënteerde personen is dat zij voortdurend bewust of onbewust alle zintuiglijke informatie om zich heen opnemen. Door dit constante proces kunnen fysiek-emotionele personen zich overbelast voelen. Ze hebben pauzes nodig waarin geen prikkels op ze af komen. Bij problemen (taken) zullen zij in eerste instantie, tot in detail, zoveel mogelijk informatie verzamelen. Die informatie moet vervolgens uitgebreid innerlijk verwerkt worden.

Het is van belang om kleine stapjes te maken en aan te sluiten bij het bekende en alledaagse, dat praktisch nut heeft. Het gaat om: beleven waar het geleerde in de praktijk toe dient, toepassen en doen, voorgestructureerde oefeningen met veel context en detail, zeer veel tijd voor uitleg, reactie, oefening en herhalen.

Leerlingen met leerstijl 5 hebben een grote behoefte aan betrouwbaarheid, concreet praktisch en contextgericht leren en social-emotionele voorspelbaarheid.

Didactisch advies

- het nut van wat geleerd moet worden, duidelijk maken;
- verschaffen van een aanzienlijke hoeveelheid context;
- heldere, concrete en gedetailleerde presentatie in gehelen;
- duidelijke eikpunten voor de opdrachten (specifieke instructie voor wat, waarom, waar, wanneer, hoe);
- nadruk op praktijk gerichte omgeving (mogelijkheden om te leren door ervaring, demonstratie en activiteiten waaraan het hele lichaam deelneemt;
- weloverwogen tempo;
- voldoende tijd geven om gegevens op te nemen, te verwerken, en te distilleren, en om antwoord te geven (mondeling of schriftelijk);
- concentratie op één onderwerp tegelijk over een lange periode in plaats van veel verschillende onderwerpen in een betrekkelijk korte tijd;
- periodieke controles om te zorgen dat er voldoende gegevens ter beschikbaar zijn.

Casus

Jolanda wil koffiejuffrouw worden. Ze is 15 jaar en kan koffie en thee zetten met hulp, ze kan zelfstandig schenken en de mensen bedienen. Ze is heel gemotiveerd. Ze kan niet lezen of klokkijken, maar kan hoeveelheden tot 10 tellen. Jolanda leerde hoe ze koffie moest zetten, maar kon in de praktijk, bij geringe tegenslag, helemaal overstuur raken. De hoeveelheid informatie was haar teveel. Omdat Jolanda uitstekend pictogrammen kan lezen en begrijpen, heeft haar begeleidster een boekje gemaakt met een spiraal, zodat ze het boekje kan omslaan en open kan laten liggen. In dit boekje staat, met behulp van pictogrammen, stap-voor-stap, hoe je koffie moet zetten. De pictogrammen met een klok geven haar aan wanneer ze moet starten met koffiezetten en met het rondbrengen. Ze voelt zich heel belangrijk en competent. Nu moet ze nog leren om niet te onbesuisd de klas in te lopen en vanaf de deur al te roepen 'wat wil je drinken?'

Leerstijl 6. De egocentrische leerstijl

De leerstijl

De leerling wil leren wat duidelijk nut heeft om zelfstandig het alledaagse leven te hanteren, concreet dichtbij in de tijd en ruimte en gericht op de eigen emotionele beleving horend bij een egocentrischstandpunt aangaande de werkelijkheid.

Emotioneel-mentaal georiënteerde personen hebben een innerlijke drang om nieuwe doelen te stellen en nieuwe ervaringen op te doen. Ze willen vanuit het emotionele vooruit. Daarbij nauwkeurig plannen en aandacht hebben voor detail is vaak een probleem. Voor deze groep is het soms moeilijk om niet iets onder handen te hebben. Ze hebben van nature de neiging om snel te denken en te handelen. De tijd nemen om rustig de zaakjes op een rijtje te zetten trekt ze niet zo.

De gevoelens en gedachten zijn van emotioneel-mentale personen moeilijk te scheiden. Wat ze voelen is wat ze denken. Wat ze denken is wat ze voelen. Daardoor is er vaak een grote betrokkenheid bij wat ze doen. Terughoudendheid is niet de sterkste kant. Een mislukking kan een persoonlijk, pijnlijke ervaring zijn. Emotioneel- mentale personen richten al hun aandacht op de activiteiten. Signalen van het lichaam pikken ze daarbij niet op.

Didactisch advies

- een gestructureerde, maar niet erg gedetailleerde, presentatie die vlot, enthousiast en inspirerend is;
- grafieken en schema's zijn beter dan een uitgebreide verbale uitleg;
- het doel wat er geleerd moet worden, moet duidelijk worden gemaakt;
- mogelijkheden voor discussie en debat;
- mogelijkheden tot zelfstandig en in groepjes werken, gevolgd door het praten over de resultaten in de groep;
- mogelijkheden voor actief experimenteren;
- contact met leerkracht door uitwisseling van ideeën en wederzijds respect;
- vrije probleem oplossing;

Casus

Floris heeft bijna zijn zwemdiploma C, hij moet nog zwemles volgen tot het examen volgt. Hij heeft hier helemaal geen zin in, hij vindt het saai om steeds hetzelfde te doen en elke les saboteert hij de boel. Hij luistert niet, blijft aan de kant hangen. De zwemleerkracht gaat met hem een gesprek aan en legt hem aan de hand van een kaart uit wanneer Floris examen moet doen. Hij vertelt ook dat het belangrijk is om goed te trainen op een onderdeel 'bordjes' opduiken' dat Floris niet zo goed beheerst. De kaart bestaat uit een kalender die tot het examen loopt. Op de achterkant van de kaart staat wat hij elke week moet doen: Alle onderdelen één keer oefenen en het duiken vier keer. Dat lijkt Floris wel wat, want als hij klaar is, mag hij na het aftekenen van de kaart vrij zwemmen. Het geeft Floris overzicht en hij weet waar hij aan toe is.

Leerstijl 7. Performaal leren

De leerstijl

Performaal leren wordt gekenmerkt als: leren door langdurig te doen, in de praktijk al het te leren materiaal oefenend.

De fysiek-mentale dynamiek (het performale leren) is er duidelijk sprake van leren door doen. Echter door het mentale aspect zullen fysiek-mentale personen hun informatie selectiever gebruiken. In zekere zin is er een bepaalde distantie van de informatie. Voor deze leerlingen is het didactisch noodzakelijk dat er voortdurend methoden en middelen worden gezocht om het leren door doen mogelijk te maken. Het doen moet echt performaal van karakter zijn.

Het leren bouwt voort op het voorgaande leren. Als daarbij iets mis gegaan is dan is het niet uitgesloten een fysiek-mentaal georiënteerde persoon, door het selectiever omgaan met informatie, de foute informatie tot zich neemt. Met alle gevolgen van dien. Daar staat dan tegenover dat hier duidelijk aanknopingspunten liggen voor competentiegericht leren.

De didactische ondersteuning wordt gevonden in zeer gestructureerd, competentie gericht onderwijs, contextueel aangeboden, met veel duidelijkheid, regelmaat, herhaling, en het aanleren van concrete handelingspatronen en voldoende tijd voor het aanleren en toepassen van het geleerde.

Didactisch advies

- het doel van wat er wordt geleerd, moet duidelijk worden gemaakt;
- gestructureerde samenvatting en een aanzienlijke context moeten worden verschaft;
- duidelijke, systematische en concreet gedetailleerde presentatie; mogelijkheden om 'te leren door doen';
- instructie moet gepaard gaan met modellen, schema's, diagrammen en kaarten;

- weloverwogen tempo, met voldoende tijd om informatie op te nemen, te verwerken en te distilleren, de opdrachten te voltooien, en antwoorden te formuleren
- mogelijkheden om na te denken en alleen te werken;
- mogelijkheden om met anderen te werken na de details te hebben verwerkt en schema's te hebben gemaakt.

Casus

Joke heeft een groepje dat veel beweging nodig heeft. Ze wil deze leerlingen vooral door handelen beter leren waarnemen en categoriseren op vorm. De klas werkt aan het thema 'vakantie aan zee'. Ze hebben vanochtend allemaal schelpen meegenomen. Joke heeft zelf ook nog kleine alikruiken meegenomen. De leerlingen hebben vooral kokkels, tafelmesheften en mosselschelpen meegenomen. Ze bespreekt de schelpen met de leerlingen en laat de schelpen voelen en beschrijven. De leerlingen zitten rondom een tafeltje met een draaischijf waarop 4 bakjes staan. In elk bakje zit een andere schelp. Daarna mogen ze om de beurt draaien aan de draaischijf. Het bakje dat stil komt te staan voor een leerling bepaalt welke schelp erin hoort. De betreffende leerling mag op staan en uit de grote verzameling de juiste schelp zoeken, dan mag de volgende leerling. Als hij het goed heeft gedaan krijgt hij een fiche. Wie de meeste fiches heeft na afloop, heeft gewonnen. Het draaien aan de schijf geeft elke keer weer plezier. Al doende, voelend en kijkend wordt gesorteerd op eigenschappen als rond, hoekig, glad, ruw en komen begrippen aan de orde als groot en klein, open, dicht, enzovoorts.

Leerstijl 8. Voorkeur voor herhaling en vasthouden aan patronen.

De leerstijl

Voorkeur voor herhaling en vasthouden aan patronen.

Didactisch advies

Veel herhaald aanbieden, met telkens een zeer kleine verandering in context, zodat het geen vastgeroeste kennis wordt die in allerlei andere situaties niet inzetbaar is.

Casus

Bas, een jongen van 7 jaar met syndroom van Down werkt met een vaste begeleidster die hem uit de groep haalt, om samen te gaan pictolezen. Hij wil alles steeds op dezelfde manier doen: Zijn grapjes om zich te verstoppen in de gang, het gaan zitten op haar stoel. Als ze gaan pictolezen wil hij altijd zelf de bladzijden omslaan en leest vervolgens de nieuwe regels en herhaalt de oude regels van de vorige twee keren. Daarna mag hij een spelletje kiezen. Hij wil dan eigenlijk alleen Mohammed B nadoen op het toneelpodium dat vlakbij staat. Als hij iets uit de kast moet kiezen, pakt hij altijd de kist met poppenkastpoppen. Hij laat de poppen telkens weer ruzie maken en laat ze elkaar slaan, door de ene pop tegen de andere te stoten. Het is heel moeilijk om hem te bewegen om iets anders te doen.

Leerstijl 9. Weinig initiatief nemen.

De leerstijl

Weinig initiatief nemen. Bij stress en angst lichaamsgebonden reacties laten zien. Op alle prikkels ingaan of afsluitend gedrag vertonen voor teveel prikkels.

- vervallen in lichaamgebonden negatief gedrag in sociale situaties die de zml leerling niet aankan;
- een sterke neiging tot afhankelijkheid;
- problemen met de selectieve aandacht.

Didactisch advies

Didactisch gezien kan aan dit aspect tegemoet gekomen worden met veel persoonlijke aandacht, heel veel structuur en vaste patronen, prikkelarmoede en prikkelselectie oefeningen. De lichaamsgebonden 'acting out' herkennen als taal waarmee het kind iets duidelijk wil maken, namelijk dat de lichaamsgebonden ervaringsordening niet veilig is. Veiligheid herstellen!

Casus

Barry begrijpt niet wat er allemaal in het kringgesprek wordt gezegd en zit zich te vervelen. Hij stoot zijn buurjongen aan en begint te lachen in de hoop, dat de ander ook gaat lachen. De leerkracht zegt dat hij stil moet zijn en kijkt streng. Barry vindt dat zijn meester wel een grappig gezicht trekt en begint weer te lachen. De leerkracht zegt dat hij moet stoppen en praat hard en kijkt weer zo gek. Barry kan het niet helpen en moet nog harder lachen. Nou is de leerkracht pas echt boos en zet hem uit de kring en daarna zelfs op de gang. Barry is nu bang en wil naar de klas, hij raakt helemaal overstuurd. De assistente die door de gang loopt ziet Barry zich zelf op zijn hand bijten. Pas als de assistente, die Barry beter begrijpt, naast hem gaat zitten en een liedje met hem zingt wordt hij wat rustiger.

Leerstijl 10. Behoeftte aan duidelijkheid voorspelbaarheid

De leerstijl

Sterke behoefte aan duidelijkheid en voorspelbaarheid en contextgebonden leren.

- weinig flexibel;
- geringe kennisgerichte nieuwsgierigheid;
- problemen met de selectieve aandacht.

Didactisch advies

Didactisch gezien kan dit beantwoord worden met veel structuur, totale communicatie, associatief georganiseerde communicatie; informatie voordat iets gaat gebeuren en veel begrip voor het organiseren van betrouwbaarheid.

De beste oefening is een sensomotorische oefening. Deze is voor zml-leerlingen onontbeerlijk. Het lijkt vanzelfsprekend, maar omdat leerkrachten zoveel kunnen zonder zich bewust te zijn van de sensomotorisch onderlaag van het weten en kennen wordt deze laag soms niet langdurig, uitputtend en diepgaand aangeboden. De enige manier om associatieve ervaringen op te bouwen die leiden tot kennisvermeerdering en het toenemen van vaardigheid wordt gevonden in de sensomotoriek. *Je moet als zml leerlingen iets gevoeld, meegemaakt, beleefd hebben om associaties te koppelen aan ervaringen.* Een narratieve methode (verhaaltje) werkt daarom alleen wanneer het nadrukkelijk ingebed wordt in het alledaagse ervaren van het kind. Contextgebonden leren is noodzakelijk want het voorstellingsvermogen buiten de concrete werkelijkheid laat te wensen over.

Casus

Bij het 'werken in hoeken' wordt gewerkt met een vaste structuur. De hoek vertegenwoordigt een activiteit op een speciale plek. Elke les heeft een vast patroon. De leerlingen hebben de keuze uit vijf hoeken. Ze moeten steeds een andere hoek kiezen, bijvoorbeeld de knutsel-, taal- spel-, luister-, of bouwhoek. Vroeger ging het vaak mis als de leerlingen mochten kiezen en heel veel leerlingen kozen steeds dezelfde materialen. Nu is de anders. Als Lars gaat kiezen loopt hij naar de kaart op

het prikbord. Hij weet welke hoek hij nog niet heeft gehad deze week, want die hokjes zijn nog leeg. Hij wijst een van de lege hokjes aan: de bouwhoek. In de bouwhoek staat een bak met voorbeeldkaarten van allerlei stoelen en tafels met blokjes, en met o.a. duplo. In de klas wordt namelijk gewerkt aan het thema 'Mijn huis'. Er mogen twee leerlingen werken in de bouwhoek aan de grote tafel. Als de leerkracht na 20 minuten een liedje laat horen over opruimen, zet Lars zijn mooiste bouwstukje op de kast en ruimt hij de rest op. De leerkracht zet een bordje met zijn naam er bij. Aan het einde van de dag, als ze in de kring zitten laat de leerkracht iedereen vertellen of aanwijzen wat ze gedaan hebben die dag. Ze ondersteunt dit door op de lijst van het prikbord te wijzen.

Leerstijl 11. Visueel pragmatisch en concreet fysiek

De leerstijl

Sterk visueel pragmatisch en concreet fysiek ingesteld, de samenhang wordt alleen in dit verband herkend, en als zinvolle, toe te passen kennis gewaardeerd en daardoor herkend als bruikbaar en inzetbaar in het dagelijkse bestaan.

- gebrek aan planmatig en strategisch handelen (belemmerd probleemoplossend vermogen);
- geringe mentale activiteit (weinig initiatief, weinig motivatie);
- gering voorstellingsvermogen (fantasie en rollenspel in een primitief stadium);
- geringe transfer mogelijkheden van handelen, weinig flexibel, weinig wendbaar, weinig overdraagbaar naar andere, of nieuwe situaties. (inwendig spreken is belemmerd), weinig effectief strategisch handelen;
- een moeizaam of niet voorspelbare werking van het geheugen, met als belangrijk punt het weinig beschikbare werkgeheugen;
- problemen met complexe taken;
- problemen op het gebied van sociale cognitie.

Didactisch advies

Didactisch gezien is het noodzakelijk om veel samenhang te vertalen in associatieve opeenvolgende stappen die samen een geheel vormen. Verbale causale uitleg werkt niet, visuele en fysieke ondersteuning versterkt de sensomotorische onderlaag van de structurerende ervaringsordening. Deze kan breder verkend worden door het opdelen van de kennis en leertaken in kleine hapklare brokken en kleine controleerbare stapjes die telkens beloond worden. Narratieve technieken kunnen wel gebruikt worden, maar moeten altijd terugvertaald worden naar de concrete contextgebonden situatie. Competentiegericht leren is hier een goede strategie.

Casus

Harm gaat een ophangstelsel voor zijn DVD's maken. Hij heeft werktekeningen en een voorbeeld van hout ter beschikking. Harm komt er niet uit. Hij kan de stappen niet overzien en raakt gestrest van deze opdracht. Hij heeft veel baat bij taakopdeling. Het maken van de gleuven op de juiste afstand van elkaar en op dezelfde grootte, is al te complex. De leerkracht haalt het voorbeeld uit elkaar tot er een lat overblijft met 10 gleuven. Hij laat dit bekijken en betasten door Harm en stelt hem vragen. De leerkracht blijft bij elke nieuwe stap Harm ondersteunen. Harm freest de gleuven na eerst met een mal getekend te hebben waar de gleuven aangebracht moeten worden. De leerkracht maakt van al deze stappen samen met Harm een werkboek zodat hij het later terug kan vinden en meer zelfstandig deze taak uit kan voeren.

Leerstijl 12. Gevoelig voor over en ondervraging

De leerstijl

Gevoelig voor over- en ondervraging en indien dat het geval is krijgt de houding van zich terug trekken uit de leersituatie het karakter van een reflex.

Een kenmerk van mens-zijn is om zélf vorm en inhoud willen geven aan het eigen leven. Dat is duidelijk als we een kind zien groeien en rijpen, het wil steeds meer zelf doen. Dat gaat niet vanzelf, met vallen en opstaan, moet het leren 'het-zelf-te-doen'. Dat kost moeite en soms is het wel zo gemakkelijk en veilig anderen iets voor je te laten doen. Mensen met een verstandelijke handicap verschillen in dat opzicht niet van anderen. Ook bij hen is er sprake van het samenspel van groei, rijping en leren dat invulling geeft aan de wens tot zelfstandigheid. Met dien verstande dat de neiging tot leren vaak wat minder aanwezig is en dat ze vaker om hulp vragen. Het laatste kan nog versterkt worden door een te 'behulpzame' omgeving. Zorgverleners hebben, vanuit een 'hulpverleningssyndroom', de neiging te helpen, ook waar dat niet noodzakelijk is. Deze twee factoren 'de-neiging te snel-hulp-te-vragen' en de 'neiging-te-snel-hulp-te-verlenen' versterken elkaar, waardoor het gevaar van ondervraging dreigt. Daarnaast is er een gevaar van overvragen. Dat geldt vooral voor zml-leerlingen die een goede uitstraling hebben. Vaak leidt dat ertoe dat ouders, opvoeders en omgeving te hoge verwachtingen hebben. Verwachtingen die kunnen nadelig werken op de ontwikkeling van het kind. Bijvoorbeeld te weinig initiatief nemen leidt tot 'aangeleerde hulpeloosheid' en is daardoor een voorbeeld van onderstimulering. Dat we de gevoeligheid voor over- en ondervragen hier toch als een individuele leerstijl onderscheiden heeft reden dat het één van de centrale vragen dient te zijn bij het opstellen van een individueel handelingsplan.

Didactisch advies

Vanuit orthopedagogisch gezichtspunt gaat het er om evenwicht te vinden tussen 'ondervragen' en 'overvragen'. Nagegaan moet worden wat de leerling als hulpvrager wel of niet kan. En als de hulpvrager het niet kan, wat hij dan wel zou kunnen leren. Dit houdt in dat mensen met een (verstandelijke) handicap, zoveel als mogelijk, zelf aan die invulling moeten werken (partiële participatie) en waar zij dit niet kunnen geholpen worden (ondersteuning). Er moet dus vanuit de persoon ondersteund worden en niet vanuit een bestaande vorm van zorg waarin die persoon mogelijk zou passen. Ook de afwezigheid van een behoefte aan ondersteuning vraagt om aandacht. Het kan zijn dat een persoon met een handicap niet weet welke mogelijkheden er voor hem zijn, of dat hij te weinig inzicht heeft in zijn identiteit om zijn behoefte te her- en erkennen.

Casus

Overvragen:

Vincent is een zml jongen die in groep 3 in het basisonderwijs, zoveel mogelijk met het programma meedraait. Omdat het werken veel zelfstandigheid vraagt, werkt hij met een opzetplankje waarop pictogrammen staan, die aangeven wat hij, in welke volgorde aan opdrachten moet doen. Dat gaat 2 maanden goed, maar nadat de leerkracht meer afstand neemt van Vincent, wordt het gedrag van Vincent steeds moeilijker. Hij verzint van alles om de juf aan zijn tafel te houden: hij maakt opzettelijk fouten, vraagt om extra hulp. Zijn gedrag wordt steeds moeilijker: hij verscheurt zijn werk of krast erop, hij roept haar naam steeds door de klas. Hij mist de persoonlijke aandacht en de opdrachten zijn te lang en te moeilijk. Pas wanneer de leerkracht hem weer heel veel aandacht geeft op afgebakende momenten, komt hij weer tot rust. Hij weet nu door middel van een timer wanneer de juf langs komt en hij krijgt bij verschillende opdrachten een maatje/tutor. De opdrachten tussendoor worden afgewisseld met keuzeblokken.

Ondervragen:

Mike is een nieuwe leerling. Hij wordt ingeschaald, vanuit de informatie uit zijn dossier, op een plek in niveau- groep 3, want de SO afdeling van de zml-school werkt 4x per week in niveau-groepen voor taal en voor rekenen. Omdat Mike zich veilig voelt en de lesstof makkelijk is voor hem, maakt hij snel vorderingen. Zijn

niveaugroep is echter traag. Mike krijgt door de ziekte van zijn leerkracht, te maken met wisselende leerkrachten. Daardoor wordt hij niet goed ingeschat en wordt hij niet getoetst. Hij maakt nu al weken dezelfde sommen. Hij verveelt zich, maar kan dat niet aangeven op een adequate manier. Thuis zegt hij tegen zijn ouders dat de kinderen stom zijn. Hij wordt opstandig en gaat geintjes maken en kletsen tijdens de rekenles. Ook gaat hij 3x in een les naar de wc. De invalleerkrachten klagen over hem in de leerlingbespreking.

Leerstijl 13. Aansluiten bij de dominante ervaringsordening

De leerstijl

Behoefte aan aansluiting bij de (tijdelijk of langdurig) dominante ervaringsordening.

Er zijn vier ervaringsordeningen, hieronder worden ze kort gekarakteriseerd.

Als je de vraag die wordt gesteld onder de ervaringschoring met NEE beantwoord, past deze ervaringsordening bij de leerling. Dan wordt die ervaringsordening dominant. Bij die dominante ervaringsordening moet dan aangesloten worden. De ervaringsordeningen lopen op in moeilijkheidsgraad.

1. Lichaamsgebonden ervaring ordening:

Veiligheid lichaam. Is mijn lichaam veilig? JA/NEE

2. Associatieve ervaringsordening:

Betrouwbaarheid concrete omgeving. Is mijn (materieel en menselijk) omgeving betrouwbaar (voorspelbaar) ? JA?NEE

3. Structurerende ervaringsordening

De samenhang van een episode/gebeurtenis. Weet ik hoe de samenhang is, wat staat mij te wachten? JA/NEE

4. Vormgevende ervaringsordening.

Eigenheid,zelfgevoel,uniciteit beleving, respect voor de autonomie.

Mag ik er zijn? Word ik gekend zoals ik ben?

Didactisch advies

Didactisch gezien betekent dit dat wanneer er op dit gebied fouten worden gemaakt er sprake is van een kwalitatief slechte communicatie. Men ziet de zml-leerling zich terugtrekken of lichaamsgebonden reageren wanneer de dominante ervaringsordening niet wordt herkend. Ook blijkt steeds weer dat eenmaal gekende

vaardigheden moeilijk inzetbaar zijn voor deze leerlingen wanneer de leerkracht (of medeleerlingen) de leerling niet binnen de dominante ervaringsordening aanspreken.

Casus

Lucas van 7 jaar, krijgt elke keer als hij overblijft huilbuien. Hij is bijna ontroostbaar. Het geeft hem een onveilig, akelig gevoel: de drukte in de eetruimte, de schoolmelk die hij niet lekker vindt en het feit dat hij alles moet opeten, ook de appel, waarvan de moeder hoopt dat het de juf wel lukt om haar zoon fruit te laten eten. Hij uit zijn onveilige gevoel in huilen. Hij wil naar huis, naar zijn moeder. Lucas is in andere situaties in de eigen groep heel anders en huilt eigenlijk nooit. De leerkracht bespreekt het met de ouders. Lucas blijft nu voorlopig naast de leerkracht zitten, eet een banaan i.p.v. een appel, want dat vindt hij wel lekker en drinkt een beker met sap van thuis. Het gaat nu veel beter met Lucas.

Leerstijl 14. Sterke veiligheidsgevoelens

De leerstijl

Behoeftte aan veel aandacht voor de associatieve onderlaag van elk leren.

Het leren kan verstoord worden door handicaps en of een slecht fysiologisch/neurologisch systeem. De waardering voor en het gebruiken van de eigen mogelijkheden kan dan afnemen. Dit speelt bij zml-leerlingen. Slechte ervaringen bij het leren leiden ertoe dat er getornd wordt aan de basisveiligheid.

Deze basisveiligheid komt voort uit:

- de lichaamsgebonden ervaringsordening: is mijn lichaam veilig? en
- de associatieve ervaringsordening: is de werkelijkheid om mij heen betrouwbaar?

Bij associaties gaat het erom dat er een betekenisverbinding gelegd wordt tussen twee delen uit de werkelijkheid. De associatieve ordening geeft informatie over het concrete gedrag van de werkelijkheid om ons heen. Bij nieuwe ervaringen komen er telkens nieuwe associaties bij. Het hele leven door worden nieuwe associaties verkend, opgespoord, aangereikt vanuit de buitenwereld en opgeslagen in het geheugen. De associatieve ervaringsordening is onontbeerlijk voor het toenemend kennen, toenemend waarderen, en toenemend gebruiken van mogelijkheden. Leren is onmogelijk zonder associatieve ordening.

Didactisch advies

Didactisch gezien betekent dat, dat de voorspelbaarheid en de regelmaat, de duidelijkheid en het aansluiten bij het bekende zeer belangrijk is. Toch moet worden opgepast voor vastroestende patronen die tot stereotiep gedrag of dwangmatig gedrag kunnen leiden. De associatieve onderlaag van elk leren moet voortdurend met kleine variaties worden aangeboden, daarbij aansluitend bij de naastbij liggende zone van ontwikkeling, maar dan met hele kleine stappen. Hoeveel structurerend ordenen er ook wordt waargenomen en hoeveel eigenheid ook zichtbaar wordt, de verstandelijke handicap brengt met zich mee dat de associatieve ordening de enige is die sterke veiligheid gevoelens genereert. Wordt de associatieve laag van de kennis en de vaardigheden verwaarloosd, doordat men vanuit de eigen situatie als

leerkracht er geen erg in heeft, dan stukt veelal de kennisopname en groei in de ontwikkeling. 'Gewone' volwassenen in onze cultuur gebruiken naar buiten toe vooral de structurerende ervaringsordening, die wordt snel dominant bij volwassenen en dus bij leerkrachten.

Casus

Peter biedt zijn leerlingen veel structuur, want hij weet dat zijn leerlingen veel energie kwijt zijn als de omgeving onrustig en onoverzichtelijk is, leerlingen onzeker zijn als ze niet weten wat er gaat gebeuren. Ze kunnen zich beter concentreren op de inhoud van het lesprogramma en weten sneller wat er van ze verwacht wordt. Zo geeft hij bijvoorbeeld de leerlingen weektaken, op hun eigen niveau, met meer of mindere taken. De leerlingen weten hoe ze het werk horen af te tekenen en te waarderen. Ze weten wat ze moeten doen als ze niet verder kunnen, vragen hebben en wat ze moeten doen als hun taak af is. Peter ondersteunt dit allemaal met visuele middelen, zodat ze via een associatie weten wat de bedoeling is. Hij koppelt deze middelen voortdurend aan hun handelingen en aan hun beleving. Zijn leerlingen worden steeds zelfstandiger. Toch zijn ze ook heel gevoelig voor het even meekijken en corrigeren van Peter en voor een compliment voor hun werk.

Bijlage 2: Mail 1

Beste Collega's,

Zoals de meeste van jullie wel weten ben ik bezig met een praktijkonderzoek om zo af te kunnen studeren voor mijn Master Sen Opleiding, specialisatie cluster 3 en 4 onderwijs.

In het schoolplan staat vermeld dat wij binnen onze school werken met de ZML – leerstijlen, 'Op je hurken in de klas' een publicatie Van het SLO (nationaal expertisecentrum voor leerplanontwikkeling) geschreven door Damen, L & Cordang, M. (2007). Ik heb dit als onderzoeksonderwerp gekozen, allereerst omdat het mij een interessant onderwerp lijkt en omdat blijkt dat de leerstijlen in de praktijk nog niet bekend zijn/nog niet worden gebruikt.

Graag wil ik aan de leerkrachten van school K te H, zowel SO als VSO afdeling en de leerkrachten van de S. te B. vragen om de onderstaande vragenlijst in te vullen. (dit is in overleg met Petra) Neem een leerling in gedachten en vul de vragenlijst in voor deze leerling. Het doel van de vragenlijst is het in kaart brengen van de leerstijl van een leerling.

De vragenlijst is kort en bondig en binnen 5 minuten ingevuld. Zouden jullie deze vragenlijst aankomende week willen invullen? Door op onderstaande link te klikken wordt de vragenlijst geopend.

<https://spreadsheets1.google.com/viewform?formkey=dHVQVlo3emkwcWJRQVBaViNLVVA1ZGc6MQ>

Later (binnen twee weken) zal ik de uitkomsten van vragenlijst 1. aan jullie terug koppelen door een mail waarin de leerstijl(en) van de leerling vermeld zijn, met daarbij praktische tips en een voorbeeld casus. Daarop volgend wil ik aan jullie vragen om een tweede vragenlijst in te vullen en te beantwoorden met ja/nee vragen. Het doel van deze vragenlijst is ervaringen van leerkrachten in kaart te brengen. Ook deze vragenlijst is maximaal 5 minuten werk.

Beste collega, ik weet dat iedereen het super druk heeft en er op dit moment spannende tijden aanbreken met de verhuizing binnen de Klimop en de ontwikkelingen binnen de scholen. Maar door het invullen van de vragenlijsten zou ik graag jullie medewerking willen vragen voor mijn onderzoek.

Alvast super bedankt!

Vriendelijke groet,

Kim Visser

Bijlage 3: Vragenlijst 1

Hieronder staat vragenlijst 1 vermeld. De vragenlijst kan ook digitaal bekeken worden door de onderstaande link te gebruiken.

https://spreadsheets.google.com/spreadsheet/viewform?hl=en_US&pli=1&formkey=dHVQVlo3emkwcWJRQVBaVjNLVVA1ZGc6MQ#gid=0

Dag Collega,

Fijn dat u mijn vragenlijst wil invullen.

Op pagina 1 staan eerst enkele algemene vragen, op pagina 2 de vragenlijst en op pagina 3 kunt u eventuele vragen of opmerkingen kwijt.

Dank voor het invullen,

Groetjes,

Kim

Algemene vragen:

Op welke school werkt u? *

- Klimopschool
- Speelman
- Anders

Werkt u in het SO of het VSO *

- SO
- VSO
- Anders

In welke klas werkt u? *

- Onderbouw
- Middenbouw
- Bovenbouw

- VSO 1
- VSO 2
- VSO 3
- VSO 4
- Anders
-

Hoe oud is de leerling? *

Is de leerling een jongen of een meisje? *

- Jongen
- Meisje

Voornaam Leerling: *

Hoe lang kent u de leerling in maanden? *

Onderwijs is volgens u?

- 1 Het overdragen van kennis en vaardigheden zodat leerlingen de nieuwe informatie zich eigen maken.
- 2 Het ondersteunen van leerlingen bij het leren zelf actief hun eigen kennis op te bouwen

Deel 2: Vragen over leerstijlen

De volgende stellingen gaan over de verschillende leerstijlen. Het is de bedoeling dat u per item aan geeft in hoeverre de omschreven stelling van toepassing is op de leerling.

- 1 helemaal niet van toepassing
- 2 niet van toepassing
- 3 soms van toepassing
- 4 van toepassing
- 5 heel erg van toepassing

Bij de leerstijlen ZML wordt er van uit gegaan dat een drietal leerstijlen op alle ZML-leerlingen van toepassing zijn.

Op schoolniveau gaat dit om ten eerste het drieslag leren, leren kennen, leren waarderen en leren gebruiken.

Daarnaast wordt vast houden aan interfererende mentale modellen (de zogenaamde "gekleurde bril) en ten derde het gebrek aan planmatig werken.

Naast deze drie worden er nog 11 leerstijlen omschreven waarover de volgende vragen gaan. In vragen waar hij gebruikt wordt kan vanzelfsprekend ook zij gelezen worden.

- De leerling leert door aanraken en vastpakken van materialen. *
- De leerling kan nieuwe ervaringen koppelen aan eerder vergaarde informatie. *
- De leerling neemt geen eigen initiatief. *
- De leerling moet zich emotioneel betrokken voelen bij de leerstof. *
- De leerling wil de nieuwe kennis vergaren op basis van wat hij van de wereld *
- De leerling wil begrijpen wat het nut is van wat hij leert. *
- De leerling houdt vast aan patronen. *
- Dat wat de leerling niet direct raakt vindt hij niet interessant. *
- De leerling heeft grote behoefte aan herhaling. *
- De leerling heeft behoefte aan voorspelbaarheid. *
- De leerling heeft behoefte aan één strategie. *
- De leerling heeft een sterke drang om fysiek bezig te zijn. *

- De leerling moet geholpen worden om een andere activiteit te kiezen dan een bekende. *
- De leerling reageert heftig op prikkels uit de omgeving. *
- De leerling is snel ondervraagt. *
- De leerling kan een verbinding leggen tussen twee delen uit de werkelijkheid (bijvoorbeeld plaatje en woord). *
- De leerling is visueel ingesteld. *
- De leerling heeft behoefte aan concrete voorbeelden. *
- De leerling wil graag weten wat er van hem verwacht wordt. *
- Leren dient binnen de context te gebeuren. *
- De leerling is snel overvraagt. *
- De leerling heeft behoefte aan veiligheid en betrouwbaarheid in de omgeving.
- De leerling leert vanuit directe en emotionele betrokkenheid. *

Dank u wel!

Fijn dat u deze lijst wilde invullen. Op korte termijn zal ik u informeren over de uitslag.

Groet,
Kim

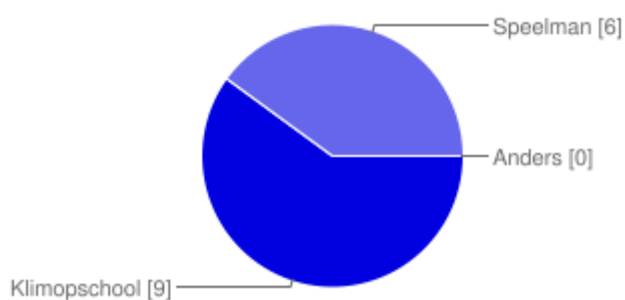
Heeft u nog opmerkingen:

Bijlage 4: Data - analyse vragenlijst 1

Resultaten data analyse vragenlijst 1.

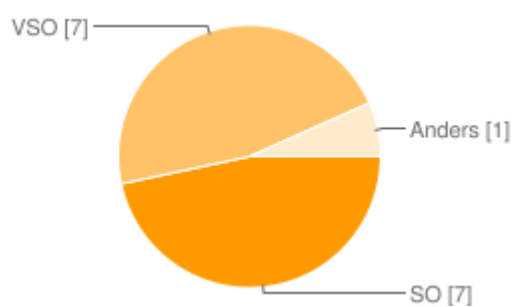
Uitkomsten vragenlijst 1 deel 1: algemeen

1. Op welke school werkt u?

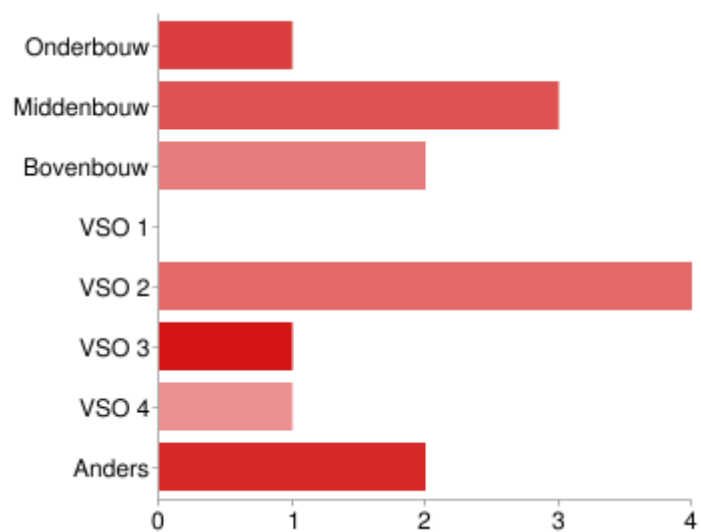
School:	Hoeveelheid:	Percentage:
Klimopschool	9	60%
Speelman	6	40%
Anders	0	0%

2. Werkt u in het SO of het VSO?

Afdeling:	Hoeveelheid:	Percentage:
SO	7	47%
VSO	7	47%
Anders	1	7%

3. In welke klas werkt u?

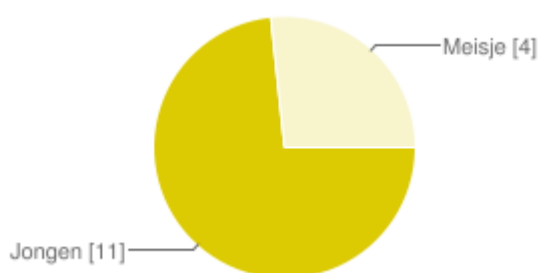

Klas:	Hoeveelheid:	Percentage:
Onderbouw	1	7%
Middenbouw	3	20%
Bovenbouw	2	13%
VSO 1	1	7%
VSO 2	4	27%
VSO 3	1	7%
VSO 4	1	7%
Anders	2	13%

4. Hoe oud is de leerling?

Leerling 1	14 jaar
Leerling 2	7 jaar en 10 maanden
Leerling 3	9 jaar
Leerling 4	17 jaar
Leerling 5	11 jaar
Leerling 6	16 jaar
Leerling 7	17 jaar
Leerling 8	12 jaar
Leerling 9	11 jaar
Leerling 10	18 jaar
Leerling 11	18 jaar
Leerling 12	7 jaar
Leerling 13	18 jaar
Leerling 14	11 jaar
Leerling 15	9 jaar

5. Is de leerling een jongen of een meisje?

Jongen	11	73%
Meisje	4	27%

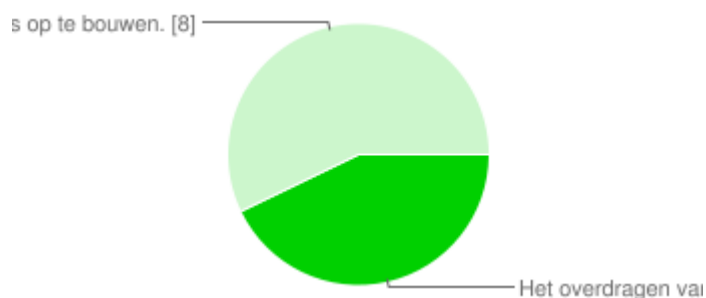
6. Voornaam leerling

Deze vraag is gesteld om de leerstijlen toe te kunnen wijzen aan een leerling en door te kunnen sturen naar de betreffende leerkracht. De namen van de leerlingen zijn anoniem, en worden in deze data niet vermeld. De leerlingen worden in deze data analyse leerling 1 t/m 15 genoemd.

7. Hoe lang kent u de leerling in maanden?

Leerling:	Maanden:
Leerling 1	72
Leerling 2	18
Leerling 3	20
Leerling4	25
Leerling 5	64
Leerling 6	8
Leerling 7	10
Leerling 8	72
Leerling 9	30
Leerling 10	60
Leerling 11	90
Leerling 12	45
Leerling 13	132
Leerling 14	Ongeveer 132
Leerling 15	18

8. Onderwijs is:

Stelling:	Hoeveelheid:	Percentage
Het overdragen van kennis en vaardigheden zodat leerlingen de nieuwe informatie zich eigen kunnen maken	6	40%
Het ondersteunen van leerlingen bij het leren zelf actief hun eigen kennis op te bouwen.	8	53%

Eén leerkracht heeft deze vraag niet beantwoord.

Uitkomsten vragenlijst 1 deel 2, de leerstijlen:

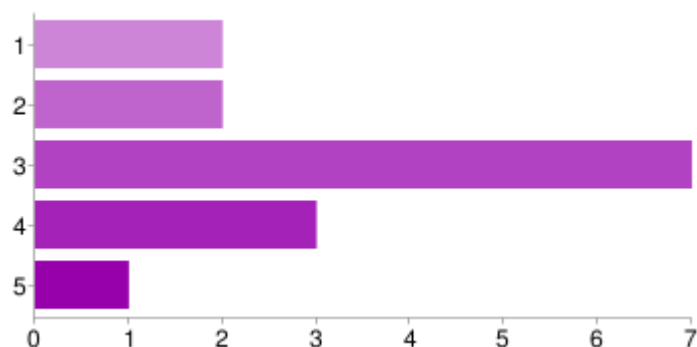
Aan de leerkrachten is gevraagd 23 vragen te beantwoorden over een leerling. De leerkrachten hebben bij elke vraag een antwoord kunnen geven in een 5-puntsschaal. De stelling die het meest van toepassing is voor de leerling is door de leerkracht ingevuld.

Stellingen:

1. Helemaal niet van toepassing
2. Niet van toepassing
3. Soms van toepassing
4. Van toepassing

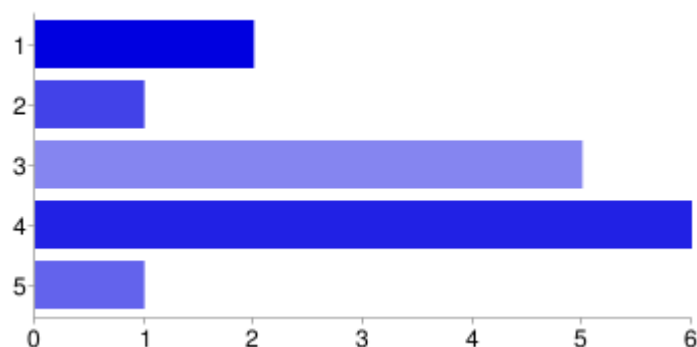
5. Heel erg van toepassing

1. De leerling leert door aanraken en vastpakken van materialen

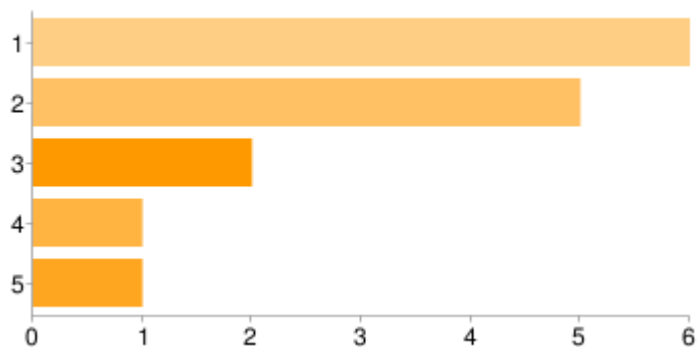
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	2	13%
2	2	13%
3	7	47%
4	3	20%
5	1	7%

2. De leerling kan nieuwe ervaringen koppelen aan eerder vergaarde informatie.

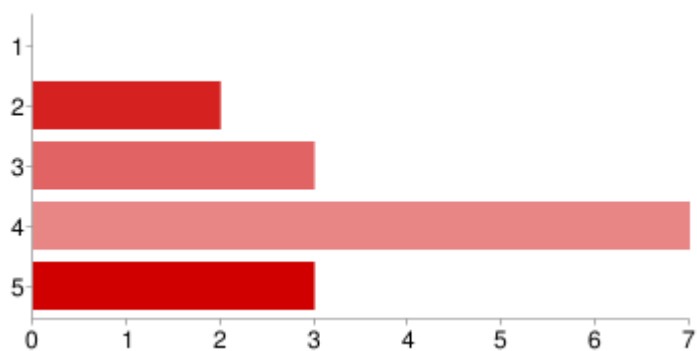
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	2	14%
2	1	7%
3	5	33%
4	6	40%
5	1	7%

3. De leerling neemt geen eigen initiatief

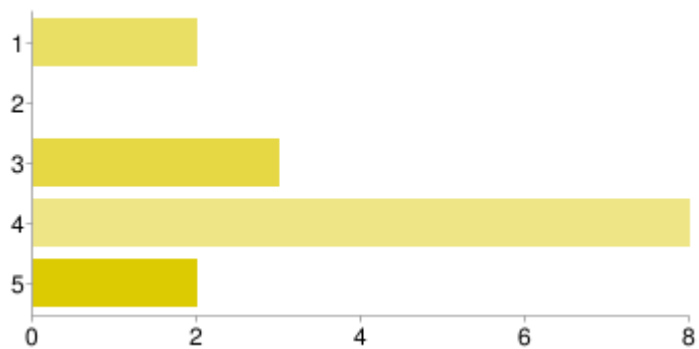
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	6	40%
2	5	33%
3	2	13%
4	1	7%
5	1	7%

4. De leerling moet zich emotioneel betrokken voelen bij de leerstof

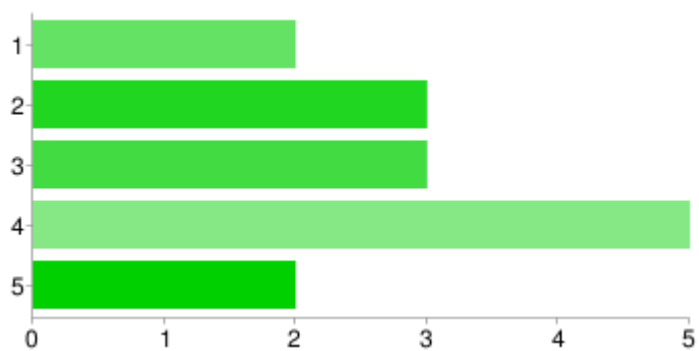
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	0	0%
2	2	13%
3	3	20%
4	7	47%
5	3	20%

5. De leerling wil de nieuwe kennis vergaren op basis van wat hij van de wereld weet en kent

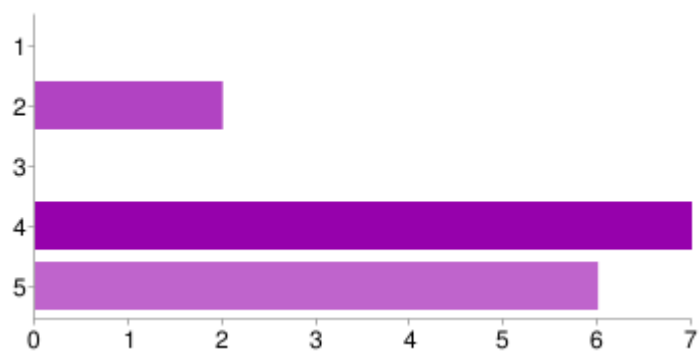
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	2	13%
2	0	0%
3	3	20%
4	8	53%
5	2	13%

6. De leerling wil begrijpen wat het nut is van wat hij leert

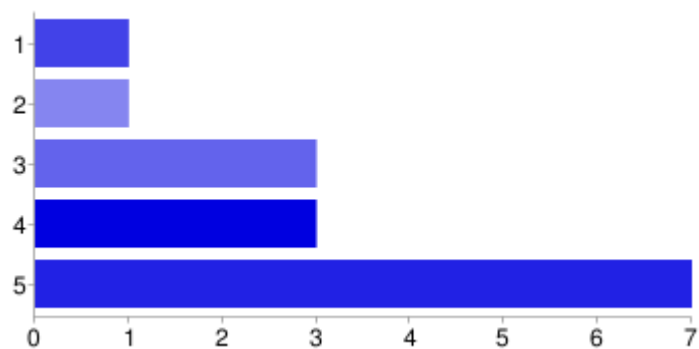
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	2	13%
2	3	20%
3	3	20%
4	5	33%
5	2	13%

7. De leerling houdt vast aan patronen

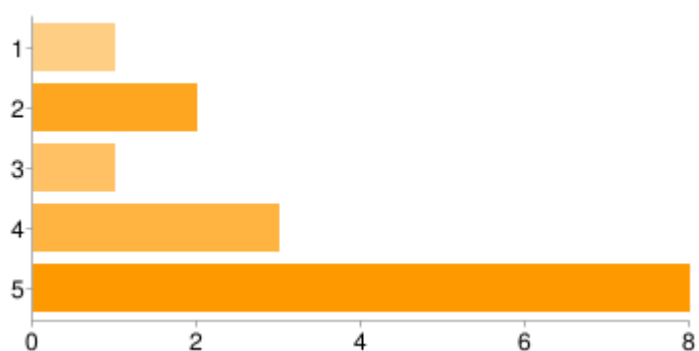
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	0	0%
2	2	13%
3	0	0%
4	7	47%
5	6	40%

8. Dat wat de leerling niet direct raakt vindt hij niet interessant

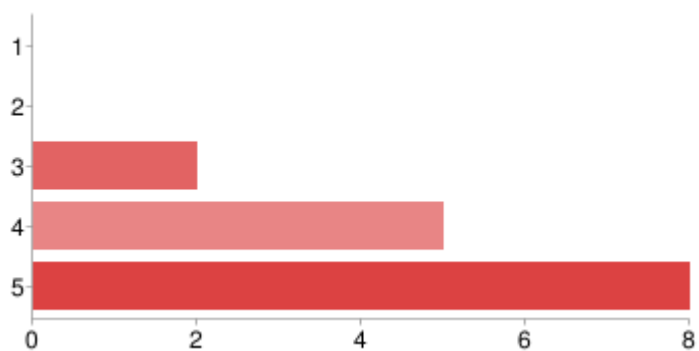
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	1	7%
2	1	7%
3	3	20%
4	3	20%
5	7	47%

9. De leerling heeft grote behoefte aan herhaling

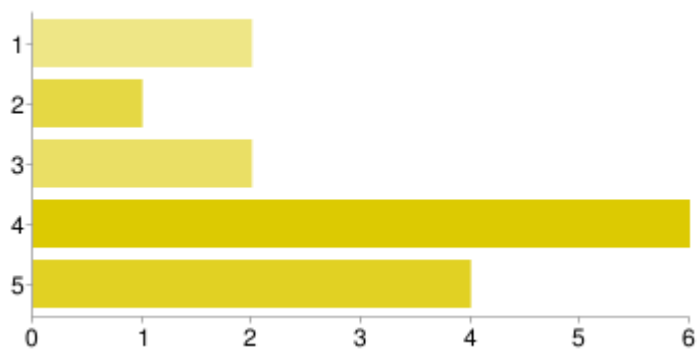
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	1	7%
2	2	13%
3	1	7%
4	3	20%
5	8	53%

10. De leerling heeft behoefte aan voorspelbaarheid

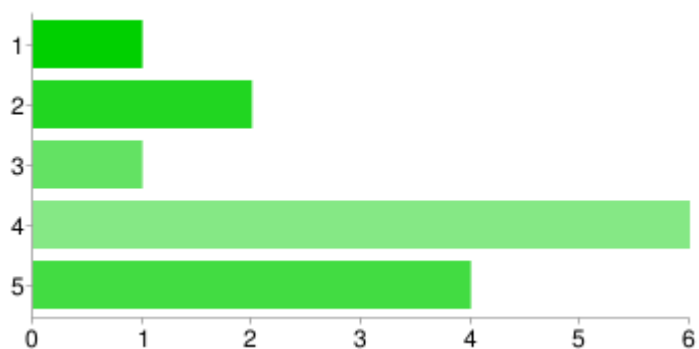
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	0	0%
2	0	0%
3	2	13%
4	5	33%
5	8	53%

11. De leerling heeft behoefte aan één strategie

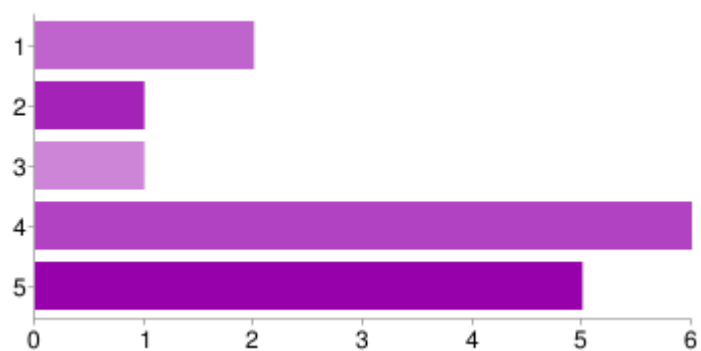
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	2	13%
2	1	7%
3	2	13%
4	6	40%
5	4	27%

12. De leerling heeft een sterke drang om fysiek bezig te zijn

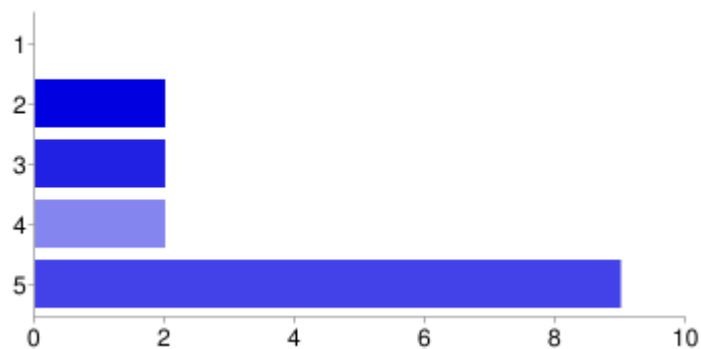
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	1	7%
2	2	13%
3	2	14%
4	6	40%
5	4	27%

13. De leerling moet geholpen worden om een ander activiteit te kiezen dan een bekende

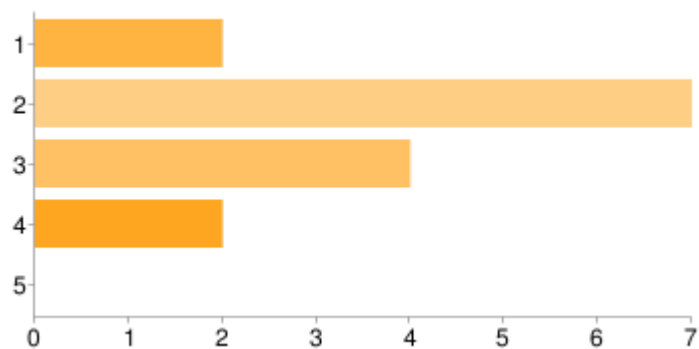
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	2	13%
2	1	7%
3	1	7%
4	6	40%
5	5	33%

14. De leerling reageert heftig op prikkels uit de omgeving

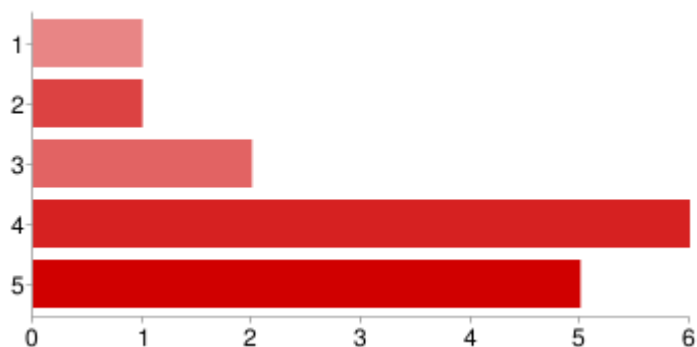
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	0	0%
2	2	13%
3	2	13%
4	2	13%
5	9	60%

15. De leerling is snel overvraagt

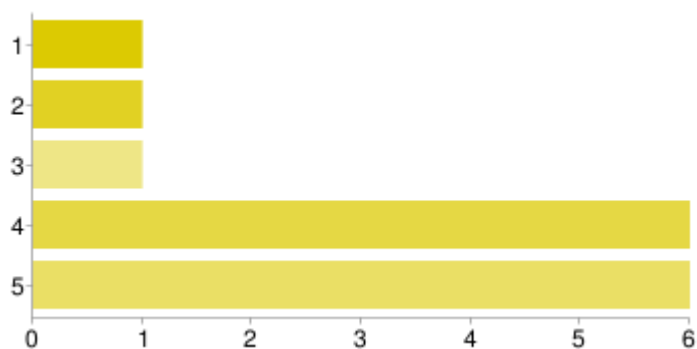
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	2	13%
2	7	47%
3	4	27%
4	2	13%
5	0	0%

16. De leerling kan een verbinding leggen tussen twee delen uit de werkelijkheid
(bijvoorbeeld plaatje en woord)

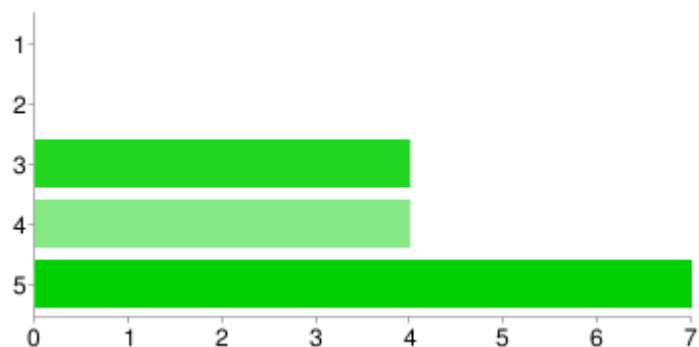
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	1	7%
2	1	7%
3	2	13%
4	6	40%
5	5	33%

17. De leerling is visueel ingesteld

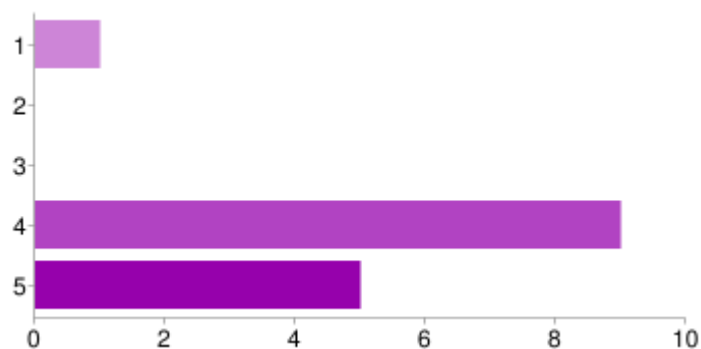
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	1	7%
2	1	7%
3	1	7%
4	6	40%
5	6	40%

18. De leerling heeft behoefte aan concrete voorbeelden

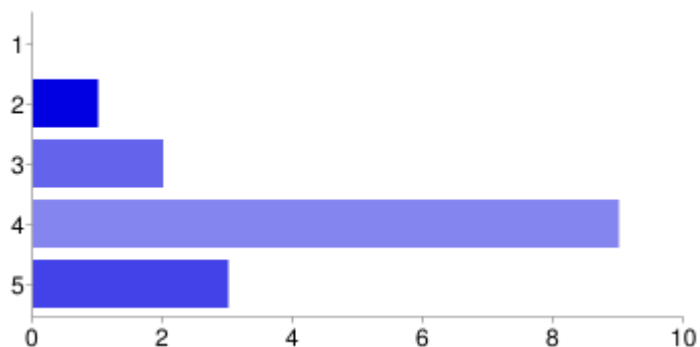
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	0	0%
2	0	0%
3	4	27%
4	4	27%
5	7	47%

19. De leerling wil graag weten wat er van hem verwacht wordt

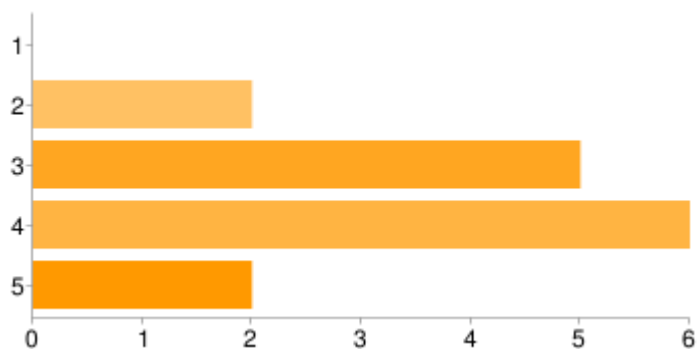
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	1	7%
2	0	0%
3	0	0%
4	9	60%
5	5	33%

20. Leren dient binnen de context te gebeuren

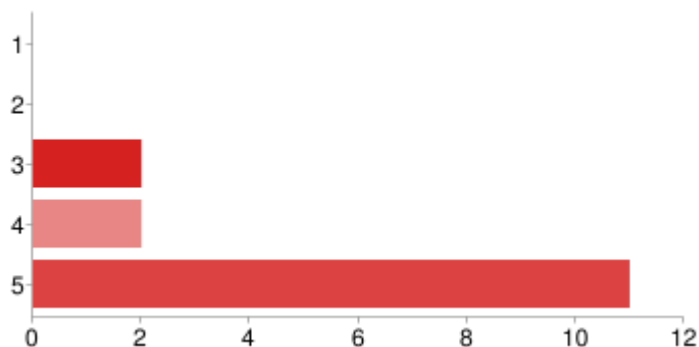
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	0	0%
2	1	7%
3	2	13%
4	9	60%
5	3	20%

21. De leerling is snel overvraagd

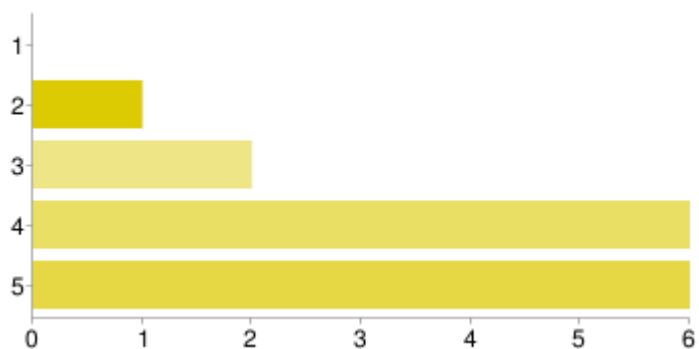
Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	0	0%
2	2	13%
3	5	33%
4	6	40%
5	2	13%

22. De leerling heeft behoefte aan veiligheid en betrouwbaarheid in de omgeving

Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	0	0%
2	0	0%
3	2	13%
4	2	13%
5	11	73%

23. De leerling leert vanuit directe emotionele betrokkenheid

Vijfpuntschaal / stelling	Hoeveelheid	Percentage
1	0	0%
2	1	7%
3	2	13%
4	6	40%
5	6	40%

Bijlage 5: Mail 2

Beste

Dankjewel voor het invullen van vragenlijst 1.

Ik heb de antwoorden geanalyseerd. Daaruit blijkt dat voorkeursleerstijl ...,,heeft.

Deze leerstijlen staan in de bijlagen vermeld als PDF. Succes met lezen.

Daarnaast heb ik een korte leeswijzer van de ZML - leerstijlen in de bijlage toegevoegd.

Graag wil ik jou vragen om de laatste vragenlijst in te vullen. Klik op de onderstaande link.

<https://spreadsheets.google.com/spreadsheet/viewform?formkey=dFILUloyeDILbXB Mdkk0UkExbmhZcUE6MQ>

Super bedankt, voor je bijdrage aan mijn onderzoek.

Groet, Kim Visser

Bijlage 6: Vragenlijst 2

Hieronder staat vragenlijst 2 vermeld. De vragenlijst kan ook digitaal bekeken worden door de onderstaande link te gebruiken.

https://spreadsheets.google.com/spreadsheet/viewform?hl=en_US&formkey=dFILUloyeDILbXBMDkk0UkExbmhZcUE6MQ#gid=0

Vragenlijst

JA/NEE Vragen

-Komen de leerstijl(en) die uit het onderzoek overeen met jouw beeld van de leerling? *

- Ja
- Nee

-Heb je iets aan de nieuwe informatie? *

- Ja
- Nee

-Zouden de leerstijlen iets kunnen toevoegen aan het handelingsplan? *

Bijvoorbeeld bij het algemeen beeld van de leerling.

- Ja
- Nee

-Zou het meerwaarde hebben deze lijst voor alle leerlingen in te vullen? *

- Ja
- Nee

-Hebben de leerstijlen meerwaarde voor de Klimopschool? *

- 3 Ja
- 4 Nee

-Verwacht je dat de leerlingen er iets aan hebben als je bij het plannen van het onderwijs gebruik maakt van de leerstijlen? *

1 Ja

2 Nee

Open vragen:

-Wat voor consequenties zouden er zijn als de leerstijlen worden ingevoerd op de Klimopschool? *

-Zijn er nog andere zaken die je wilt opmerken met betrekking tot de vragenlijst of de leerstijlen?

Bijlage 7: Data- analyse vragenlijst 2

	Lk. 1.	Lk. 2.	Lk. 3.	Lk. 4.	Lk. 5.	Lk. 6.	Lk. 7.	Lk. 8.	Lk. 9.	Lk. 10.	Lk. 11.	Lk. 12.
Komen de leerstijl(en) uit het onderzoek overeen met jouw beeld van de leerling?	JA	NEE	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA
Heb je iets aan de nieuwe informatie?	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA
Zouden de leerstijlen iets kunnen toevoegen aan het handelingsplan?	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA
Zou het meerwaarde hebben deze lijst voor alle leerlingen in te vullen?	JA	JA	JA	JA	JA	NEE	JA	JA	JA	JA	JA	JA
Hebben de leerstijlen meerwaarde voor de Klimopschool?	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA
Verwacht je dat de leerlingen er iets aan hebben als je bij het plannen van je	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA	JA

onderwijs gebruik maakt van de leerstijlen?												
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Op de open-vragen zijn de volgende antwoorden gegeven.

- 1. Wat voor consequenties zouden er zijn als de leerstijlen worden ingevoerd op de Klimopschool?**
- 2. Zijn er nog andere zaken die je wilt opmerken met betrekking tot de vragenlijst of de leerstijlen?**

Leerkracht 1:

11. "Nog een andere manier van kijken is altijd goed voor de leerlingen."
12. "Ik ben super positief over deze opzet en ik hoop dat dit onderdeel wordt van de zorg op de Klimop."

Leerkracht 2:

6. "In ieder geval zouden we het goed moeten inbedden, zodat iedereen precies weet wat bedoeld wordt en we dezelfde taal spreken. Dan zal het zeker meerwaarde kunnen hebben in de begeleiding van leerlingen."
7. "Ik herken 1 leerstijl, de andere veel minder/ nauwelijks. Ik moet invullen of ze overeenkomen met mijn beeld, dus vul ik dan maar 'nee' in."

Leerkracht 3:

1. "Klopt helemaal, het is leuk om te zien dat je gedrag nu toe kunt schrijven aan een bepaalde leerstijl in plaats van aan karaktertrekjes van de leerling. ik denk dat dit de communicatie over en ook met leerlingen zeer zeker kan verbeteren."
2. "Ik vind de vragenlijst er erg mooi uit zien, hoe heb je dit gedaan?"

Leerkracht 4:

1. "Gerichter onderwijs op leerbehoefte van de leerlingen. Onderwijs kan meer aansluiten op individuele ontwikkelingen."

Leerkracht 5:

1. "Je kunt gericht onderwijs 'op maat' aanbieden. Je kunt leerstijlen koppelen of juist verschillende leerstijlen van kinderen elkaar aan laten aanvullen."
2. "Ik zou graag je onderzoek willen lezen en me meer willen verdiepen in de leerstijlen van ZML leerlingen."

Leerkracht 6:

1. "Ik denk dat het zeker een meerwaarde kan hebben maar wat daarvan de consequenties direct of op lange termijn zijn, is moeilijk om dit 1-2-3 aan te geven. Ik zou daar ook graag met collega's over willen praten."

Leerkracht 7:

1. "Je brengt de problemen duidelijk in beeld, waardoor je bepaalde problemen kunt voorkomen."

Leerkracht 8:

1. "Iedereen die met de betreffende leerling werkt, volgt dezelfde aanpak inzake deze leerling. Voor de leerling een prettige werkwijze lijkt me. Het lijkt me wel veel werk om elke leerling goed in te schalen in de juiste leerstijlen. Onze leerlingen hebben er recht op dat ze worden benaderd en aangesproken op hun eigen leerstijl. Dan vergroot je mijns inzien het leereffect. Basis is vertrouwen en die moet goed geworteld zijn. Daarna is het kind beter ontvankelijk voor kennis, deze leerstijlen spelen daar goed op in."
2. "Er zou een goede overdracht plaats moeten vinden van de ene naar de andere collega. Een overzichtelijk schema (digitaal), waar je ook nog een persoonlijke 'noot' in kan zetten over die betreffende leerling."

Leerkracht 9:

1. "Meer werk natuurlijk, maar het geeft wel een zeer duidelijk beeld van de leerling en wat je er aan kan doen, vooral het didactisch advies is

verhelderend en geeft duidelijk handvatten voor jou als leerkracht en anderen die met die leerling werken, vooral voor mensen die pas beginnen zijn deze adviezen van groot belang, zodat ook zij weten hoe zij de leerlingen kunnen opvangen en begeleiden, vooral sociaal-emotioneel!”

2. “Kim, wat een werk om het allemaal uit te zoeken en aan ons door te mailen, het is zelfs voor mij na zoveel jaren werk toch weer fijn om te weten/lezen dat er voor onze kinderen steeds meer onderzoeken/leerstijlen komen, zodat er meer begrip/opvang/begeleiding ed. is voor onze kinderen, vergeleken met toen ik 36 jaar geleden begon.”

Leerkracht 10:

1. “De leerstijlen op zich geven een duidelijk beeld over verschillende manieren van leren, informatieverwerking , etc. Het onderwijsaanbod zou op een gerichte manier aangepast kunnen worden op de verschillende manieren van leren van individuele leerlingen. Het zou het groepsoverstijgend werken bijv. kunnen bevorderen doordat de leiding en het onderwijsondersteunend personeel op de hoogte zijn van de leerstijlen die bij individuele leerlingen het beste 'aanslaan'. Voor {nieuwe} medewerkers zou het 'het leren kennen van' , 'het begrip voor' en 'de omgang met' de leerlingen kunnen bevorderen.”
2. “Interessant allemaal, Kim!”

Leerkracht 11:

1. “Ik denk dat je door de leerstijlen een bevestiging van je intuïtieve beeld van een leerling krijgt en hierdoor bewuster kan gaan handelen. Ook voordelen als je kijkt naar de overdracht van een lln. naar een andere groep of wisseling in personeel. Het wiel hoeft niet steeds opnieuw uitgevonden te worden.”

Leerkracht 12:

1. “Door de leerstijlen van de leerlingen in kaart te brengen wordt het voor de leerkracht duidelijk wat de mogelijkheden en beperkingen van de leerlingen zijn en wat hij/zij 'moet' doen om ervoor te zorgen dat de leerlingen tot leren en ontwikkeling komen. Een leerkracht kan door het in kaart brengen van de leerstijlen natuurlijk ook bevestigd worden in de leerstijlen, die hij/zij denkt te 'zien' bij een leerlingen.

Door gebruik te maken van de leerstijlen kan je als leerkracht nog beter aansluiten op de leerbehoeftes van de leerlingen.

Ik zie het werken met de leerstijlen dus als een middel om nog beter aan te kunnen sluiten bij de leerbehoeftes van de leerlingen. Nu zijn we ons, denk ik, niet zo bewust van de leerstijlen en maken we hier nauwelijks gebruik van.”

2. “Ik vond de beschrijving van de leerstijlen kort en bondig, makkelijk te lezen. De leerstijlen kwamen grotendeels overeen met mijn beeld van de leerling. Ik ben benieuwd naar jouw visie op het invoeren van de leerstijlen (hoe?, wanneer? etc.)”

De leerstijlen zijn ondergebracht in 5 categorieën. Hieronder worden de antwoorden per categorie vermeld.

1. Manieren van kijken naar de leerling.

Citaten leerkrachten:

1. Lk .5 “Je kunt leerstijlen koppelen of juist verschillende leerstijlen van kinderen elkaar aan laten aanvullen.”
- 2 Lk. 1 “Nog een andere manier van kijken is altijd goed voor de leerlingen.”
3. Lk. 7 “Je brengt de problemen duidelijk in beeld, waardoor je bepaalde problemen kunt voorkomen.”
4. Lk. 8 “Iedereen die met de betreffende leerling werkt, volgt dezelfde aanpak inzake deze leerling. Voor de leerling een prettige werkwijze lijkt me.”
5. Lk. 12 “Door gebruik te maken van de leerstijlen kan je als leerkracht nog beter aansluiten op de leerbehoeftes van de leerlingen.
Ik zie het werken met de leerstijlen dus als een middel om nog beter aan te kunnen sluiten bij de leerbehoeftes van de leerlingen. Nu zijn we ons, denk ik, niet zo bewust van de leerstijlen en maken we hier nauwelijks gebruik van.”

2. Verbetering onderwijs

Citaten leerkrachten:

1. Lk. 3 "Ik denk dat dit de communicatie over en ook met leerlingen zeer zeker kan verbeteren."
2. Lk. 4 "Gerichter onderwijs op leerbehoefte van de leerlingen. Onderwijs kan meer aansluiten op individuele ontwikkelingen."
3. Lk. 5 "Je kunt gericht onderwijs 'op maat' aanbieden."
4. Lk. 8. "Onze leerlingen hebben er recht op dat ze worden benadert en aangesproken op hun eigen leerstijl. Dan vergroot je mijns inzien het leereffect. Basis is vertrouwen en die moet goed geworteld zijn. Daarna is het kind beter ontvankelijk voor kennis, deze leerstijlen spelen daar goed op in."
5. Lk. 10 "leerstijlen op zich geven een duidelijk beeld over verschillende manieren van leren, informatieverwerking, etc. Het onderwijsaanbod zou op een gerichte manier aangepast kunnen worden op de verschillende manieren van leren van individuele leerlingen."
6. Lk. 12 "Door de leerstijlen van de leerlingen in kaart te brengen wordt het voor de leerkracht duidelijk wat de mogelijkheden en beperkingen van de leerlingen zijn en wat hij/zij 'moet' doen om ervoor te zorgen dat de leerlingen tot leren en ontwikkeling komen."

3. Bevestiging intuïtieve beeld van een leerling

Citaten leerkrachten:

1. Lk. 3 "Klopt helemaal, het is leuk om te zien dat je gedrag nu toe kunt schrijven aan een bepaalde leerstijl in plaats van aan karaktertrekjes van de leerling."
2. Lk. 11 "Ik denk dat je door de leerstijlen een bevestiging van je intuïtieve beeld van een leerling krijgt en hierdoor bewuster kan gaan handelen."
3. Lk. 12 "Een leerkracht kan door het in kaart brengen van de leerstijlen natuurlijk ook bevestigd worden in de leerstijlen, die hij/zij denkt te 'zien' bij een leerlingen."

4. Ja, ik ben enthousiast over de leerstijlen en heb suggesties

Citaten leerkrachten:

1. Lk. 8 "Er zou een goede overdracht plaats moeten vinden van de ene naar de andere collega. Een overzichtelijk schema (digitaal), waar je ook nog een persoonlijke 'noot' in kan zetten over die betreffende leerling."
2. Lk. 10 "Het zou het groepsoverstijgend werken bijv. kunnen bevorderen doordat de leiding en het onderwijsondersteunend personeel op de hoogte zijn van de leerstijlen die bij individuele leerlingen het beste 'aanslaan'. Voor {nieuwe} medewerkers zou het 'het leren kennen van' , 'het begrip voor' en 'de omgang met' de leerlingen kunnen bevorderen."
3. Lk. 9 "Kim, wat een werk om het allemaal uit te zoeken en aan ons door te mailen, het is zelfs voor mij na zoveel jaren werk toch weer fijn om te weten/lezen dat er voor onze kinderen steeds meer onderzoeken/leerstijlen komen, zodat er meer begrip/opvang/begeleiding ed. is voor onze kinderen, vergeleken met toen ik 36 jaar geleden begon."
4. Ik. 6 "Ik denk dat het zeker een meerwaarde kan hebben maar wat daarvan de consequenties direct of op lange termijn zijn, is moeilijk om dit 1-2-3 aan te geven. Ik zou daar ook graag met collega's over willen praten."

5. Lk. 5 "Ik zou graag je onderzoek willen lezen en me meer willen verdiepen in de leerstijlen van ZML leerlingen."
6. Lk. 3 "Ik vind de vragenlijst er erg mooi uit zien, hoe heb je dit gedaan?"
7. Lk. 1 "Ik ben super positief over deze opzet en ik hoop dat dit onderdeel wordt van de zorg op onze school?"
8. Lk. 2 "In ieder geval zouden we het goed moeten inbedden, zodat iedereen precies weet wat bedoeld wordt en we dezelfde taal spreken. Dan zal het zeker meerwaarde kunnen hebben in de begeleiding van leerlingen."
9. Lk. 9 "Meer werk natuurlijk, maar het geeft wel een zeer duidelijk beeld van de leerling en wat je er aan kan doen, vooral het didactisch advies is verhelderend en geeft duidelijk handvatten voor jou als leerkracht en anderen die met die leerling werken."
10. Lk. 11 "Ook voordelen als je kijkt naar de overdracht van een leerlingen naar een andere groep of wisseling in personeel. Het wiel hoeft niet steeds opnieuw uitgevonden te worden."
11. Lk. 8 "Het lijkt me wel veel werk om elke leerling goed in te schalen in de juiste leerstijlen."
12. Lk. 12 "Ik ben benieuwd naar jouw visie op het invoeren van de leerstijlen (hoe?, wanneer? etc.)."

5. Overig

Citaten leerkrachten:

1. Lk. 2 "Ik herken 1 leerstijl, de andere veel minder/ nauwelijks. Ik moet invullen of ze overeenkomen met mijn beeld, dus vul ik dan maar 'nee' in."
2. Lk. 12 "Ik vond de beschrijving van de leerstijlen kort en bondig, makkelijk te lezen. De leerstijlen kwamen grotendeels overeen met mijn beeld van de leerling."